

บทที่ 5

ผลการวิจัย

ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่เรียกว่า Resource and Needs Questionnaire (RANQ) ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อมุ่งเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางทรัพยากรและความอยู่ดีมีสุขในระดับครัวเรือน นอกจากนี้ ยังมีการนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและการสังเกตมาประกอบในการอธิบายในส่วนที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอจะแยกเป็นหัวข้อต่าง ๆ คือ ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถานภาพทางทรัพยากรของครัวเรือน การประเมินความเพียงพอด้านต่าง ๆ ของครัวเรือน ความสุขโดยรวมของครัวเรือน ความสัมพันธ์ระหว่างความเพียงพอด้านต่าง ๆ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน ความไม่เสมอภาคในสถานภาพทางทรัพยากร และความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางทรัพยากรและความสุขโดยรวมของครัวเรือน

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. ขนาดและองค์ประกอบของครัวเรือน

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 500 ครัวเรือน แบ่งเป็นชุมชนบ้านน้ำเค็ม และชุมชนบ้านหนองขวน ชุมชนละ 250 ครัวเรือน รวมสมาชิกในชุมชนบ้านน้ำเค็มที่ครอบคลุมในการศึกษานี้ทั้งหมด 1,202 คน โดยมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 4.8 คนต่อครัวเรือน ส่วนบ้านหนองขวน มีสมาชิกรวมทั้งหมด 1,127 คน ค่าเฉลี่ยจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือนคือ 4.5 คน (ตารางที่ 6) ซึ่งไม่ได้แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในบ้านน้ำเค็ม

2. เพศและศาสนา

ในทั้งสองชุมชน ส่วนใหญ่มีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศชาย คือ ร้อยละ 79.60 ในจำนวนนี้นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 58.49 ศาสนาอิสลามร้อยละ 41.71 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 77.60 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในจำนวนนี้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 24.22 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 75.77 ในส่วนของครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศหญิง ครัวเรือนที่เป็นมุสลิมมีหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเพศหญิงในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่เป็นพุทธในบ้านน้ำเค็ม แต่ตรงกันข้ามกับในบ้านหนองขวน เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือนของแต่ละ

ชุมชน พบว่า ในบ้านน้ำเค็มเป็นสมาชิกเพศชาย 624 คน คิดเป็นร้อยละ 51.91 แบ่งเป็นศาสนาพุทธ 119 คน (ร้อยละ 49.58) และศาสนาอิสลาม 505 คน (ร้อยละ 52.49) ส่วนเพศหญิงมีทั้งสิ้น 578 คน (ร้อยละ 48.09) แยกตามศาสนาพุทธและอิสลามเท่ากับร้อยละ 50.42 และร้อยละ 47.51 ตามลำดับ ในทำนองเดียวกัน ในชุมชนบ้านหนองขวนมีสมาชิกที่เป็นเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือ เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.49 และเพศหญิง ร้อยละ 48.51 (ตารางที่ 7)

สัดส่วนของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามสะท้อนให้เห็นสัดส่วนของครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกันในแต่ละชุมชนที่มีสัดส่วนต่างกัน คือ ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีสัดส่วนผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามสูงกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธอย่างเห็นได้ชัด ในขณะที่ชุมชนบ้านหนองขวนมีสัดส่วนของครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกันใกล้เคียงกัน

3. อายุ

อายุของหัวหน้าครัวเรือนในทั้งสองชุมชน พบว่า มีอายุเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน คือ 47.68 ปีในชุมชนบ้านหนองขวน และ 50.79 ปีในชุมชนบ้านน้ำเค็ม เมื่อจำแนกเป็นช่วงย่อย ๆ ช่วงละ 20 ปีเพื่อให้เห็นภาพช่วงอายุต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน หัวหน้าครัวเรือนมีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 28.00 รองลงมาร้อยละ 26.00 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม หัวหน้าครัวเรือนมีอายุ 61 ปีขึ้นไปมากที่สุด คือ ร้อยละ 27.60 รองลงมา มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 26.00 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี ซึ่งถือเป็นช่วงที่อายุน้อย ในชุมชนบ้านหนองขวนมีสัดส่วนที่สูงกว่าชุมชนบ้านน้ำเค็ม และยังพบด้วยว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป ซึ่งถือเป็นผู้สูงอายุ ในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเล็กน้อย ในทางตรงกันข้าม ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามกลับพบหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี ในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธอย่างเห็นได้ชัด ทั้งในชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็ม สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมักแต่งงานและแยกครัวเรือนออกจากครัวเรือนเดิมเร็วกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ

ในส่วนของสมาชิกครัวเรือน พบว่า ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม สมาชิกในครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 28.59 ปี ในขณะที่ชุมชนบ้านหนองขวน อายุเฉลี่ยของสมาชิกครัวเรือนคือ 29.14 ปี และได้กำหนดช่วงอายุของสมาชิกออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงก่อนวัยแรงงาน (น้อยกว่า 15 ปี) ช่วงวัยแรงงาน (15-60 ปี) และช่วงผู้สูงอายุ (61 ปีขึ้นไป) พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน สมาชิกครัวเรือนมีอายุในช่วงอายุ 15-60 ปีมากที่สุด ร้อยละ 58.74 รองลงมาคืออายุในช่วงต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 32.61 ในทำนองเดียวกัน ช่วงอายุที่มีสมาชิกครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม คือ อายุ 15-60

ปี ร้อยละ 62.20 รองลงมาอายุน้อยกว่า 15 ปี ร้อยละ 28.75 ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า โดยเฉลี่ยแล้ว คราวเรือนมีสมาชิกอยู่ในช่วงวัยแรงงานมากกว่าในวัยเด็กและในวัยชรา (ตารางที่ 8) อย่างไรก็ตาม ยังพบสมาชิกในวัยก่อนกำลังแรงงานค่อนข้างสูงในทั้งสองชุมชน และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า สมาชิกในกลุ่มนี้พบในกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นไปได้ว่า ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามยังนิยมการมีบุตรจำนวนมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จึงมีสมาชิกอายุน้อยในสัดส่วนที่สูงกว่า

ตารางที่ 6 ขนาดและองค์ประกอบของครัวเรือน

ขนาดและองค์ประกอบของครัวเรือน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือน	134	53.60	116	46.40	250	100	62	25.20	188	74.80	250	100
จำนวนสมาชิก	591	52.44	539	47.83	1127	100	240	19.97	962	80.03	1202	100
จำนวนสมาชิกเฉลี่ยต่อครัวเรือน	4.41		4.62		4.51		3.81		5.14		4.81	

ตารางที่ 7 เพศของหัวหน้าครัวเรือนและสมาชิกในครัวเรือน

เพศ	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม						
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เพศของหัวหน้าครัวเรือน													
ชาย	116	86.57	83	71.55	199	79.60	47	75.81	147	78.19	194	77.60	
หญิง	18	13.43	33	28.45	51	20.40	15	24.19	41	21.81	56	22.40	
เพศของสมาชิกในครัวเรือน													
ชาย	290	49.07	276	51.49	566	50.22	119	49.58	505	52.49	624	51.91	
หญิง	301	50.93	260	48.51	561	49.78	121	50.42	457	47.51	578	48.09	

ตารางที่ 8 อายุของหัวหน้าและสมาชิกครัวเรือน

อายุ	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุของหัวหน้าครัวเรือน												
0-20 ปี												
21-30 ปี	8	5.97	14	12.07	22	8.80	1	1.61	15	7.98	16	6.40
31-40 ปี	34	25.37	31	26.72	65	26.00	10	16.13	43	22.87	53	21.20
41-50 ปี	43	32.09	27	23.28	70	28.00	17	27.42	48	25.53	65	26.00
51-60 ปี	19	14.18	21	18.10	40	16.00	10	16.13	37	19.68	47	18.80
61 ปีขึ้นไป	30	22.39	23	19.83	53	21.20	24	38.71	45	23.94	69	27.60
อายุเฉลี่ย	47.78		47.58		47.68		49.59		54.44		50.79	
อายุของสมาชิกในครัวเรือน												
น้อยกว่า 15 ปี	149	25.21	175	32.65	324	28.75	51	21.25	341	35.45	392	32.61
15-60 ปี	385	65.14	316	58.96	701	62.20	156	65.00	550	57.17	706	58.74
60 ปีขึ้นไป	57	9.64	45	8.40	102	9.05	33	13.75	71	7.38	104	8.65
อายุเฉลี่ย	30.19		27.98		29.14		34.42		27.13		28.59	

สถานภาพทางทรัพยากร (Resource Profile) ของคร้วเรือน

ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาถึงสถานภาพทางทรัพยากรที่ดำรงอยู่ในท้องถิ่น ตามแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพทางทรัพยากรที่ McGregor (1998) ได้วางไว้ โดยกำหนดว่า สถานภาพทางทรัพยากรประกอบด้วยทรัพยากรทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ (1) ทรัพยากรมนุษย์ (2) ทรัพยากรธรรมชาติ (3) ทรัพยากรวัตถุ (4) ทรัพยากรสังคม และ (5) ทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละทรัพยากร มีดังนี้

1. ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ทำการศึกษาใน 2 ประเด็นหลัก คือ กิจกรรมหรืออาชีพหลักของคร้วเรือน การศึกษา และความไม่เสมอภาคในการอ่านออกเขียนได้ ผลการศึกษาแต่ละประเด็น มีดังนี้

1.1 กิจกรรมหรืออาชีพหลักของคร้วเรือน พิจารณาจากกิจกรรมหลักหรืออาชีพหลักของหัวหน้าคร้วเรือนในรอบเดือนที่ทำการศึกษาเป็นหลัก จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าคร้วเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนเกือบครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 49.25 ประกอบอาชีพในกลุ่มเกษตรกรรม ซึ่งรวมถึงการเป็นเกษตรกร แรงงานในภาคเกษตร และคนเลี้ยงปศุสัตว์ รองลงมา ประกอบอาชีพในกลุ่มแรงงานหรือรับจ้าง ร้อยละ 23.20 ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.80 ประกอบอาชีพในกลุ่มเกษตรกรรม รองลงมา ร้อยละ 8 ประกอบอาชีพในกลุ่มแรงงานหรือรับจ้าง เช่นกัน (ตารางที่ 9) แต่เป็นที่สังเกตว่า สัดส่วนของผู้ที่ประกอบอาชีพทั้งสองกลุ่มอาชีพมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยที่อาชีพเกษตรกรพบได้สูงมากในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในขณะที่อาชีพรับจ้างที่พบในชุมชนบ้านหนองขวนมีสัดส่วนสูงกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็มมาก

เมื่อพิจารณาการประกอบอาชีพของหัวหน้าคร้วเรือน ระหว่างคร้วเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและคร้วเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม พบว่า ทั้งหัวหน้าคร้วเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและหัวหน้าคร้วเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพในกลุ่มเกษตรกรรมโดยส่วนใหญ่ และอาชีพในกลุ่มแรงงานหรือรับจ้างในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันในแต่ละชุมชน เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ทั้งสองชุมชนมีกิจกรรมหรืออาชีพหลักที่สำคัญคือกลุ่มอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ นั้นเป็นเพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของทั้งสองชุมชนเป็นพื้นที่สำหรับใช้ในการเกษตร และยังมีการปลูกยางพารามาก ซึ่งเป็นพืชที่ให้ผลตอบแทนดี ทำให้คร้วเรือนยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนสาเหตุที่พบอาชีพในกลุ่มแรงงานหรือรับจ้างในสัดส่วนที่พอสมควร เนื่องจากทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่นมีจำกัดสำหรับหัวหน้าคร้วเรือน ซึ่งมักเป็นผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษาต่ำเป็นส่วนใหญ่ เมื่อไม่มีที่ดินเพียงพอที่จะทำการเกษตรเป็นหลัก จึงหันไปยึดอาชีพขายแรงงานหรือรับจ้างเป็นสำคัญ

ตารางที่ 9 กิจกรรมหรืออาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน

กิจกรรมหรืออาชีพหลัก	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพในกลุ่มเกษตรกรรม	67	50.00	55	47.41	122	48.80	44	70.97	138	73.40	182	72.80
ช่างฝีมือ	10	7.46	1	0.86	11	4.40	0	0.00	5	2.66	5	2.00
แรงงาน/รับจ้าง	32	23.88	26	22.41	58	23.20	5	8.06	15	7.98	20	8.00
งานชำนาญการเฉพาะ	6	4.48	5	4.31	11	4.40	4	6.45	2	1.06	6	2.40
ธุรกิจและพาณิชย์	8	5.97	17	14.66	25	10.00	3	4.84	11	5.85	14	5.60
ไม่ได้ทำงาน	11	8.21	12	10.34	23	9.20	6	9.68	17	9.04	23	9.20

1.2 การศึกษา ระดับการศึกษาถือว่าเป็นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญมาก ที่จะกำหนดขีดความสามารถของครัวเรือนในการประกอบอาชีพหรือดำรงชีพ เพราะความรู้หรือระดับการศึกษามีผลต่อความสามารถในการเข้าถึงอาชีพที่แตกต่างกันได้ การศึกษาที่สูงทำให้หัวหน้าครัวเรือนได้งานหรืออาชีพที่มีค่าตอบแทนที่สูงกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ จากการศึกษาระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน หัวหน้าครัวเรือนโดยส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 56.40 รองลงมาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 27.60 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีเพียงร้อยละ 2.00 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม หัวหน้าครัวเรือนโดยส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษาเช่นกัน แต่มีสัดส่วนที่สูงกว่า คือร้อยละ 70 รองลงมาคือการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การศึกษาสายอาชีพ การฝึกอบรมระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 14.40 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีมีเพียงร้อยละ 0.40 เท่านั้น (ตารางที่ 10)

เป็นที่น่าสังเกตว่า หัวหน้าครัวเรือนของทั้งสองชุมชนจบการศึกษาในระดับภาคบังคับเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการศึกษาต่อจากการศึกษาภาคบังคับนั้น ในทั้งสองชุมชนยังพบน้อยมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ในทั้งสองชุมชน หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธจบการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม การที่หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามของทั้งสองชุมชนมีการศึกษาที่ต่ำกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ อาจเนื่องมาจากในอดีตที่ผ่านมา ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามไม่นิยมที่จะให้บุตรหลานได้เรียนต่อในสายสามัญเมื่อจบการศึกษาภาคบังคับแล้ว แต่จะส่งเสริมให้เรียนต่อในสายศาสนามากกว่า

1.3 ความสามารถในการอ่านออกและเขียนได้ เมื่อพิจารณาถึงการอ่านออกเขียนได้ของสมาชิกครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในทั้งสองชุมชนส่วนใหญ่อ่านออกเขียนได้ โดยที่ในชุมชนบ้านหนองขวน หัวหน้าครัวเรือนสามารถอ่านออกเขียนได้ร้อยละ 87.20 ส่วนชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านออกเขียนได้เท่ากับร้อยละ 80.00 ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ในแต่ละชุมชน พบว่า คิดเป็นร้อยละ 12.00 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 17.20 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ที่เหลือเป็นผู้ที่อ่านออกได้อย่างเดียวแต่เขียนไม่ได้ เมื่อแยกพิจารณาตามศาสนาของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามของทั้งสองชุมชนมีสัดส่วนของผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้สูงกว่าสมาชิกที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า การที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามไม่นิยมเรียนสายสามัญและในชีวิตประจำวันไม่นิยมติดตามข่าวสารทางหนังสือพิมพ์ การอ่านเขียนภาษาไทยจึงไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร โดยเฉพาะผู้ที่เป็นผู้ใหญ่และมีอายุพอสมควร ทำให้สัดส่วนการอ่านออกเขียนได้จึงน้อยกว่าสมาชิกที่นับถือศาสนาพุทธ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

การศึกษา	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน												
ไม่ได้เรียน	0	0.00	2	1.72	2	0.80	0	0.00	2	1.07	2	0.80
เรียนแต่สอบไม่ผ่านชั้นใดเลย	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	1.59	0	0.00	0	0.00
จบศาสนาเท่านั้น	0	0.00	2	1.72	2	0.80	0	0.00	6	3.21	6	2.40
จบระดับประถมศึกษา	89	66.42	52	44.83	141	56.40	50	79.37	125	66.84	175	70.00
จบระดับมัธยมศึกษา	33	24.63	36	31.03	69	27.60	5	7.94	22	11.76	27	10.80
จบระดับอนุปริญญา	4	2.99	2	1.72	6	2.40	1	1.59	0	0.00	1	0.40
จบระดับปริญญาตรี	2	1.49	3	2.59	5	2.00	1	1.59	0	0.00	1	0.40
การศึกษารูปแบบอื่น ๆ	6	4.48	18	15.52	24	9.60	5	7.94	31	16.58	36	14.40
กำลังศึกษา	0	0.00	1	0.86	1	0.40	0	0.00	1	0.53	1	0.40
ความสามารถในการอ่านและเขียน												
อ่านได้อย่างเดียว	1	0.75	1	0.86	2	0.80	1	1.59	6	3.21	7	2.80
อ่านออกและเขียนได้	129	96.27	89	76.72	218	87.20	58	92.06	142	75.94	200	80.00
อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้	4	2.99	26	22.41	30	12.00	4	6.35	39	20.86	43	17.20

2. ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) ทรัพยากรธรรมชาตินับเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากสำหรับการดำรงชีพของครัวเรือนทั้งสองชุมชน ซึ่งยังเป็นสังคมเกษตรกรรมในการศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ๆ ได้แก่ (1) ที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (2) การชลประทาน และ (3) ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ ซึ่งจากการศึกษาสถานภาพทางทรัพยากรธรรมชาติของทั้งสองชุมชน พบว่ามีดังนี้

2.1 ที่ดินที่ใช้ในการเกษตร ที่ดินทางการเกษตรนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญในชุมชนทั้งสองชุมชน เนื่องจากคนในทั้งสองชุมชนส่วนใหญ่ประกอบกิจกรรมทางการเกษตรเป็นหลัก จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ขนาดของที่ดินที่ใช้ทางการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน คือ 8.46 ไร่ ในขณะที่ขนาดของที่ดินที่ใช้ทางการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนของชุมชนบ้านน้ำเค็มสูงกว่าเล็กน้อย คือ 10.44 ไร่ เมื่อแยกพิจารณาตามศาสนาของครัวเรือนในแต่ละชุมชน พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน สัดส่วนของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในแต่ละช่วงขนาดของที่ดิน ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีความแตกต่างกันน้อยมาก ในทางตรงกันข้าม ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม สัดส่วนของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรในแต่ละช่วงขนาดของที่ดินระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีความแตกต่างกันชัดเจน โดยที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีส่วนการใช้ที่ดินเฉลี่ยสูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม อาจเป็นไปได้ว่า เนื่องจากครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธในชุมชนบ้านน้ำเค็มมักจะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม จึงมีกำลังทรัพย์ที่จะซื้อที่ดินเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ดินที่เป็นมรดกตกทอด ในทางกลับกัน ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า ประกอบกับการขยายตัวของประชากรในกลุ่มนี้เป็นไปในอัตราที่สูงกว่า จึงไม่มีโอกาสที่จะซื้อหาที่ดินเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่ดินมรดกที่ได้สืบทอดมาจากพ่อแม่ ซึ่งต้องแบ่งเฉลี่ยกับสมาชิกหลายคนในแต่ละครัวเรือน

เมื่อจัดแบ่งกลุ่มตามขนาดที่ดินทางการเกษตร พบว่า ในชุมชนบ้านน้ำเค็มครัวเรือนมีที่ดินจำนวน 5-9 ไร่มากที่สุด ร้อยละ 30.00 รองลงมาคือมีการใช้ที่ดินประมาณ 10-19 ไร่ ส่วนในชุมชนบ้านหนองขวน ครัวเรือนมีการใช้ที่ดินต่ำกว่า 5 ไร่มากที่สุด คือร้อยละ 31.03 ตามด้วยที่มีที่ดินอยู่ในช่วง 5-9 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.64 ทั้งนี้เพราะชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนใกล้เมือง ทรัพยากรที่ดินจึงมีจำนวนจำกัดกว่าเมื่อเทียบกับชุมชนบ้านน้ำเค็ม (ตารางที่ 11)

เมื่อพิจารณาถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดินทางการเกษตรที่ครัวเรือนใช้ประโยชน์ พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนมีครัวเรือนที่ใช้ประโยชน์ในที่ดินซึ่งครัวเรือนเป็นเจ้าของทั้งหมด ร้อยละ 30.80 และเป็นเจ้าของบางส่วน ร้อยละ 27.20 นอกเหนือจากนั้นเป็นการใช้ประโยชน์ในที่ดินทางการเกษตรของผู้อื่นด้วยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เช่าที่ดิน โดยแบ่งผลผลิตเป็นค่าเช่า ร้อยละ 20.35

และเช่าที่ดินเป็นตัวแทนในอัตราที่กำหนด ร้อยละ 10.94 ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม คราวเรือนเป็นเจ้าของที่ดินทางการเกษตรทั้งหมดมีสูงกว่าบ้านหนองขวนเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 38.80 และเป็นเจ้าของที่ดินบางส่วนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ร้อยละ 27.20 (ตารางที่ 12)

2.2 การชลประทาน นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในการศึกษาในครั้งนี้ได้พิจารณาถึงการมีชลประทาน ซึ่งหมายถึงการเข้าถึงและการใช้น้ำเพื่อการเกษตร โดยเน้นเฉพาะสัดส่วนของที่ดินทางการเกษตรที่มีการให้น้ำนอกเหนือจากน้ำฝน จากการศึกษาพบว่า ที่ดินที่ครัวเรือนใช้ในการเกษตรของทั้งสองชุมชนไม่มีการชลประทานเป็นส่วนใหญ่ คือร้อยละ 69.07 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 56.50 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ส่วนที่ดินที่มีการชลประทานมีเพียงร้อยละ 30.93 และร้อยละ 43.50 ในชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตามลำดับ โดยสัดส่วนของที่ดินที่มีการชลประทานในแต่ละครัวเรือนส่วนใหญ่มีน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของที่ดินที่ใช้ในการเกษตรทั้งหมด (ร้อยละ 68.33 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 68.75 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม) (ตารางที่ 13)

เมื่อแยกพิจารณาในแต่ละชุมชน ตามศาสนาของครัวเรือน พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน ที่ดินที่ใช้ในการเกษตรของครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีการชลประทานมากกว่าที่ดินของครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามไม่มากนัก ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ที่ดินของครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธที่มีการชลประทานและที่ไม่มีการชลประทานแตกต่างกันเล็กน้อย โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 44.36 ไม่มีการชลประทาน มีเพียงร้อยละ 22.64 เท่านั้นที่มีการชลประทาน ในขณะที่ที่ดินของครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามที่มีการชลประทานและที่ไม่มีการชลประทาน มีสัดส่วนใกล้เคียงกันมาก คือ มีการชลประทาน ร้อยละ 50.59 และไม่มีชลประทานร้อยละ 49.41 (ตารางที่ 13) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ดินที่ใช้สำหรับการเกษตรว่าอยู่ในเขตที่มีการชลประทานมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทรัพยากรน้ำจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สามารถส่งผลต่อผลผลิตทางการเกษตร แต่กลับพบว่า โดยส่วนใหญ่ที่ดินการเกษตรที่ครัวเรือนใช้ประโยชน์ของทั้งสองชุมชนกลับไม่มีการชลประทาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพืชที่สำคัญและปลูกกันมากในทั้งสองชุมชนคือยางพารา ซึ่งเป็นพืชที่ไม่จำเป็นต้องมีการให้น้ำ อีกทั้งทำเลที่ตั้งของที่ดินว่าอยู่ในเขตที่มีการชลประทานหรือไม่ก็มีส่วนกำหนดอย่างสำคัญ และในความเป็นจริง ระบบชลประทานที่รัฐสร้างขึ้นได้เน้นเฉพาะสำหรับการทำนา ในขณะที่การทำนาไม่ได้เป็นที่นิยมมากในระยะหลัง อีกทั้งพื้นที่นาที่เข้าถึงน้ำชลประทานมีเพียงบางส่วนเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมพื้นที่ทำนาทั้งหมดแต่อย่างใด

ตารางที่ 11 ขนาดที่ดินที่ใช้ในการเกษตรของครัวเรือน

ขนาดที่ดิน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีที่ดินเลย	28	20.90	28	24.14	56	22.40	8	12.70	19	10.16	27	10.80
น้อยกว่า 5 ไร่	36	26.87	28	24.14	64	25.60	7	11.11	33	17.65	40	16.00
5-9 ไร่	30	22.39	21	18.10	51	20.40	15	23.81	61	32.62	76	30.40
10-19 ไร่	17	12.69	25	21.55	42	16.80	19	30.16	47	25.13	66	26.40
20-29 ไร่	14	10.45	11	9.48	25	10.00	8	12.70	19	10.16	27	10.80
30-39 ไร่	6	4.48	2	1.72	8	3.20	4	6.35	6	3.21	10	4.00
40-49 ไร่	2	1.49	1	0.86	3	1.20	1	1.59	1	0.53	2	0.80
50-59 ไร่		0.00		0.00	0	0.00		0.00		0.00	0	0.00
60 ไร่ขึ้นไป	1	0.75		0.00	1	0.40	1	1.59	1	0.53	2	0.80
เฉลี่ย (ไร่)	8.78		8.09		8.46		12.51		9.74		10.44	

ตารางที่ 12 กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ในการเกษตรของครัวเรือน

กรรมสิทธิ์ในที่ดิน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นของตนเองทั้งหมด	46	34.33	31	26.72	77	30.80	29	46.77	68	36.17	97	38.80
เป็นเจ้าของบางส่วน*	42	31.34	25	21.55	67	26.80	20	32.26	48	25.53	68	27.20
เช่าที่ดินของคนอื่น*	10	7.46	14	12.07	24	9.60	1	1.61	3	1.60	4	1.60
ให้ผู้อื่นเช่าที่ดิน*	3	2.24	2	1.72	5	2.00	0	0.00	3	1.60	3	1.20
เช่าที่ดินโดยแบ่งผลผลิต*	24	17.91	34	29.31	58	23.20	16	25.81	68	36.17	84	33.60
ให้เช่าที่ดินโดยการแบ่งผลผลิต*	16	11.94	9	7.76	25	10.00	7	11.29	15	7.98	22	8.80
ยืมที่ดินโดยไม่จ่ายค่าเช่า*	14	10.45	8	6.90	22	8.80	5	8.06	20	10.64	25	10.00
ได้รับสิทธิ์ทำกินจากที่ดินของรัฐ*	0	0.00	1	0.86	1	0.40	1	1.61	1	0.53	2	0.80
ยืมที่ดินจากผู้อื่น*	1	0.75	3	2.59	4	1.60	0	0.00	1	0.53	1	0.40
ที่ดินจำนวน*	1	0.75	0	0.00	1	0.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00

หมายเหตุ * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตารางที่ 13 สัดส่วนที่ดินที่ใช้ในการเกษตรที่มีการชลประทาน

สัดส่วนที่ดินที่มีการชลประทาน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	72	67.92	62	70.45	134	69.07	41	77.36	86	50.59	127	56.50
มี	34	32.08	26	29.55	60	30.93	12	22.64	84	49.41	96	43.05
น้อยกว่าครึ่ง	23	67.65	18	69.23	41	68.33	11	91.67	55	65.48	66	68.75
ครึ่งหนึ่ง	2	5.88	0	0.00	2	3.33	1	8.33	8	9.52	9	9.38
มากกว่าครึ่ง	2	5.88	0	0.00	2	3.33	0	0.00	5	5.95	5	5.21
ทั้งหมด	7	20.59	8	30.77	15	25.00	0	0.00	16	19.05	16	16.67
รวม	106	100.00	88	100.00	194	100.00	53	100	170	100.00	223	100.00

2.3 ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสมบัติสาธารณะ ยังมีความสำคัญในการดำรงชีพของครัวเรือนในชุมชนชนบท ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงจากทรัพยากรเหล่านี้ในรูปของแหล่งอาหาร และการใช้ประโยชน์โดยอ้อมในรูปของปัจจัยการผลิต ทำให้ลดภาระการใช้จ่ายของครัวเรือนได้บางส่วน นอกจากนี้ บางครัวเรือนยังสามารถเพิ่มรายได้ของครัวเรือนจากการใช้และเข้าถึงสมบัติสาธารณะด้วย จากการศึกษาในทั้งสองชุมชน พบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน ใช้ประโยชน์จากสมบัติสาธารณะในรูปของที่ดินเพื่อเก็บพืชผักป่ามากที่สุด ร้อยละ 19.44 รองลงมาคือการใช้ประโยชน์จากต้นไม้เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบ เปลือกไม้ ราก ร้อยละ 16.16 และการใช้ประโยชน์จากต้นไม้เพื่อทำไม้ฟืน ร้อยละ 13.64 นอกจากนี้ ยังพบการใช้น้ำจากแหล่งธรรมชาติเพื่อการชลประทาน ร้อยละ 14.14 และการใช้ที่ดินเพื่อเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 10.10 ซึ่งเป็นส่วนน้อย ในทำนองเดียวกัน ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ครัวเรือนมีการใช้ประโยชน์จากสมบัติสาธารณะประเภทที่ดินเพื่อเก็บพืชผักป่ามากที่สุดเช่นกัน โดยคิดเป็นร้อยละ 20.32 รองลงมาคือ ร้อยละ 12.63 เป็นการใช้น้ำจากสมบัติสาธารณะประเภทต้นไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์เป็นไม้ฟืน ตามด้วยร้อยละ 11.76 เป็นการใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการชลประทาน และครัวเรือนที่ใช้ที่ดินเพื่อเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีร้อยละ 10.30 (ตารางที่ 14)

จะเห็นได้ว่า การใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมีความแตกต่างกันเล็กน้อยในระหว่างสองชุมชนนี้ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ายังมีความแตกต่างบ้างระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกัน ในบางกรณี ขึ้นอยู่กับสภาพความจำเป็นและอาชีพที่เลือก เช่น การใช้น้ำเพื่อการชลประทาน และการใช้ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

3. ทรัพยากรวัตถุ (Material Resource) ซึ่งหมายถึง (1) ทรัพย์สินและเครื่องมือทางการผลิต (2) ทรัพย์สินในครัวเรือน (3) ที่อยู่อาศัย และ (4) สาธารณูปโภค ผลการศึกษามีดังนี้

3.1 ทรัพย์สินและเครื่องมือทางการผลิต แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เครื่องมือและอุปกรณ์ เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิต และอุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ 15)

1) เครื่องมือและอุปกรณ์ ทรัพยากรวัตถุจำพวกเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ครัวเรือนครอบครองมากที่สุด 3 อันดับแรกคือจอบ (ร้อยละ 82.40 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 83.60 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม) ค้อน (ร้อยละ 75.60 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 70.80 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม) และเลื่อย (ร้อยละ 60.40 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 61.20 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม) ตามลำดับ

2) **เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิต** ในภาพรวมพบว่า ทรัพย์สินประเภทนี้มีการครอบครองน้อยในทั้งสองชุมชน โดยในชุมชนบ้านหนองขวนมีเครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิตที่ครัวเรือนครอบครองมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ รถไถเดินตาม ร้อยละ 2.00 โรงสีไฟฟ้า ร้อยละ 0.80 และเครื่องนวดข้าว ร้อยละ 0.40 ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ครัวเรือนมีเครื่องจักรกลการเกษตรประเภทรถไถเดินตามมากที่สุด ร้อยละ 9.20 รองลงมาคือเครื่องยนต์ดีเซลที่ใช้เพื่อสูบน้ำ ร้อยละ 2.00 และเครื่องนวดข้าว ร้อยละ 1.20 ตามลำดับ

3) **อุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ** ที่ครัวเรือนครอบครอง พบว่า อุปกรณ์การผลิตที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนครอบครองมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ มีดกรีดยาง ร้อยละ 52.00 ถังเก็บน้ำยาง ร้อยละ 51.20 และเครื่องปั้มน้ำไฟฟ้า ร้อยละ 39.60 ขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม อุปกรณ์การผลิตที่ครัวเรือนครอบครองและมีใช้มากที่สุด 3 อันดับแรกเหมือนกันกับชุมชนบ้านหนองขวน คือ มีดกรีดยาง ร้อยละ 74.80 ถังเก็บน้ำยาง ร้อยละ 70.40 และเครื่องปั้มน้ำไฟฟ้า ร้อยละ 48.00 ตามลำดับ

ความเป็นชนบทที่ห่างไกล และระดับการพึ่งพาการเกษตรที่สูงกว่าของชุมชนบ้านน้ำเค็ม ทำให้สัดส่วนของการครอบครองทรัพย์สินจำพวกนี้ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการผลิตทางการเกษตรมีมากกว่า เพราะมีความจำเป็นต้องใช้มากกว่า อย่างไรก็ตาม ทรัพย์สินบางชนิดใช้โดยการจ้างผู้ที่มีมาดำเนินการ เช่น รถไถเดินตาม เครื่องนวดข้าว ฯลฯ และเมื่อพิจารณาการครอบครองทรัพย์สินและเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตโดยแยกตามศาสนาของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธในทั้งสองชุมชนมีการครอบครองทรัพย์สินและเครื่องมือที่ใช้ในการผลิตมากกว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเกือบทุกประเภท ซึ่งลักษณะการผลิตที่ยอมรับวิธีการสมัยใหม่ที่ดีกว่าของคนในกลุ่มนี้ อาจมีส่วนทำให้ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธใช้อุปกรณ์เหล่านี้มากกว่า

3.2 ทรัพย์สินในครัวเรือน แบ่งพิจารณาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว และเครื่องประดับ ซึ่งข้อค้นพบ มีดังนี้ (ตารางที่ 16)

1) **เครื่องใช้ไฟฟ้า** ในชุมชนบ้านหนองขวน เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ครัวเรือนครอบครองมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า ร้อยละ 98.00 รองลงมาคือ โทรทัศน์ ร้อยละ 94.40 และเตาแก๊ส ร้อยละ 93.60 ในทำนองเดียวกัน ในชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้น พบว่ามีหม้อหุงข้าว ร้อยละ 94.40 เตาแก๊ส ร้อยละ 86.60 และโทรทัศน์กับพัดลมในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 84.40 เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ครัวเรือนครอบครองมากที่สุด 3 อันดับแรก สิ่งของเหล่านี้กลายเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่จำเป็นในการอำนวยความสะดวกในครัวเรือน อีกทั้งราคาไม่สูงมากด้วย จึงสามารถจัดหาได้ไม่ยาก

ตารางที่ 14 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน

ประเภทและลักษณะการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งน้ำธรรมชาติ												
สำหรับดื่ม	0	0.00	0	0.00	0	0.00	9	5.45	23	4.39	32	4.64
สำหรับชลประทาน	34	14.98	22	13.10	56	14.14	9	5.45	72	13.74	81	11.76
สำหรับการประมง	13	5.73	18	10.71	31	7.83	11	6.67	31	5.92	42	6.10
เพื่อวัตถุประสงค์อื่น	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.61	7	1.34	8	1.16
ที่ดิน												
สำหรับเอาหน้าดินมาใช้ประโยชน์	1	0.44	1	0.60	2	0.51	1	0.61	2	0.38	3	0.44
สำหรับการทำเหมืองแร่	0	0.00	1	0.60	1	0.25	0	0.00	0	0.00	0	0.00
สำหรับเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	26	11.45	14	8.33	40	10.10	26	15.76	45	8.59	71	10.30
สำหรับการเก็บเกี่ยวพืชป่า	51	22.47	26	15.48	77	19.44	29	17.58	111	21.18	140	20.32

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ประเภทและลักษณะการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต้นไม้												
สำหรับการก่อสร้าง	5	2.20	1	0.60	6	1.52	1	0.61	17	3.24	18	2.61
สำหรับทำไม้ฟืน	24	10.57	30	17.86	54	13.64	14	8.48	73	13.93	87	12.63
เก็บเกี่ยวผลไม้	29	12.78	12	7.14	41	10.35	4	2.42	7	1.34	11	1.60
เก็บเกี่ยวผลผลิตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	33	14.54	31	18.45	64	16.16	27	16.36	51	9.73	78	11.32
อื่นๆ												
ผลไม้ป่า	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	0.38	2	0.29
สัตว์ป่า	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.61	0	0.00	1	0.15
แมลง	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	1.21	0	0.00	2	0.29
น้ำผึ้ง	1	0.44	1	0.60	2	0.51	1	0.61	2	0.38	3	0.44
สาหร่าย/เห็ด	9	3.96	11	6.55	20	5.05	29	17.58	81	15.46	110	15.97

ตารางที่ 15 ทรัพย์สินและเครื่องมือทางการผลิตที่ครัวเรือนครอบครองมากที่สุด 5 อันดับแรก

ประเภททรัพย์สิน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เครื่องมือและอุปกรณ์												
จอบ	110	82.09	96	82.76	206	82.40	60	95.24	149	79.68	209	83.60
ค้อน	105	78.36	84	72.41	189	75.60	54	85.71	123	65.78	177	70.80
เลื่อย	86	64.18	65	56.03	151	60.40	52	82.54	101	54.01	153	61.20
ขวาน	85	63.43	53	45.69	138	55.20	50	79.37	77	41.18	127	50.80
เคียว	55	41.04	44	37.93	99	39.60	32	50.79	86	45.99	118	47.20
เครื่องจักรกลการผลิต												
รถไถเดินตาม	2	1.49	3	2.59	5	2.00	6	9.52	17	9.09	23	9.20
เครื่องยนต์ดีเซล	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	3.17	3	1.60	5	2.00
เครื่องนวดข้าว	1	0.75	0	0.00	1	0.40	1	1.59	2	1.07	3	1.20
เครื่องสีข้าว	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	1.59	0	0.00	1	0.40
โรงสีไฟฟ้า	1	0.75	1	0.86	2	0.80	1	1.59	0	0.00	1	0.40

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ประเภททรัพย์สิน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อุปกรณ์การผลิตอื่นๆ												
มีดกรีดยาง	72	53.73	58	50.00	130	52.00	40	63.49	147	78.61	187	74.80
ถังน้ำยาง	71	52.99	57	49.14	128	51.20	43	68.25	133	71.12	176	70.40
เครื่องปั้มน้ำ	57	42.54	42	36.21	99	39.60	48	76.19	72	38.50	120	48.00
เครื่องพ่นสารเคมี	15	11.19	14	12.07	29	11.60	12	19.05	20	10.70	32	12.80
อวน/แห	11	8.21	5	4.31	16	6.40	5	7.94	16	8.56	21	8.40

ตารางที่ 16 ทรัพย์สินในครัวเรือนที่ครัวเรือนครอบครองมากที่สุด 5 อันดับแรก

ประเภททรัพย์สินในครัวเรือน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เครื่องใช้ไฟฟ้า												
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	134	100.00	111	95.69	245	98.00	63	100.00	173	92.51	236	94.40
โทรทัศน์	132	98.51	104	89.66	236	94.40	62	98.41	149	79.68	211	84.40
เตาแก๊ส	128	95.52	106	91.38	234	93.60	56	88.89	161	86.10	217	86.80
พัดลม	130	97.01	100	86.21	230	92.00	59	93.65	152	81.28	211	84.40
ตู้เย็น	127	94.78	95	81.90	222	88.80	54	85.71	125	66.84	179	71.60
สิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน และเครื่องครัว												
ผ้าห่ม	134	100.00	110	94.83	244	97.60	61	96.83	184	98.40	245	98.00
หม้อ	131	97.76	113	97.41	244	97.60	61	96.83	182	97.33	243	97.20
ถ้วยชาม	127	94.78	106	91.38	233	93.20	61	96.83	181	96.79	242	96.80
ตู้เสื้อผ้า	118	88.06	98	84.48	216	86.40	54	85.71	155	82.89	209	83.60
กาต้มน้ำ	89	66.42	91	78.45	180	72.00	44	69.84	133	71.12	177	70.80

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ประเภททรัพย์สินในครัวเรือน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เครื่องประดับ												
สร้อยคอทองคำ	78	58.21	51	43.97	129	51.60	28	44.44	76	40.64	104	41.60
ต่างหูทองคำ	72	53.73	47	40.52	119	47.60	19	30.16	78	41.71	97	38.80
แหวนทองคำ	68	50.75	45	38.79	113	45.20	25	39.68	73	39.04	98	39.20
สร้อยข้อมือ	53	39.55	41	35.34	94	37.60	16	25.40	53	28.34	69	27.60
แหวนอื่น ๆ	17	12.69	22	18.97	39	15.60	10	15.87	62	33.16	72	28.80

2) **สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว** พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน ชนิดของสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัวที่ครัวเรือนมีใช้มากที่สุดคือผ้าห่มและหม้อ โดยมีในอัตราร้อยละ 97.60 เท่ากัน รองลงมาคือถ้วยชาม ร้อยละ 93.20 ในทำนองเดียวกัน สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัวที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีใช้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ผ้าห่ม ร้อยละ 98.00 หม้อ ร้อยละ 97.20 และถ้วยชาม ร้อยละ 96.80 ซึ่งทั้ง 3 สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตในครัวเรือนโดยทั่วไป จึงไม่มีความแตกต่างชัดเจนระหว่างสองชุมชน และระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกัน

3) **เครื่องประดับ** พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนนั้น สร้อยคอทองคำเป็นเครื่องประดับที่ประมาณครึ่งหนึ่งของครัวเรือนครอบครอง คือมีถึงร้อยละ 51.60 รองลงมาคือต่างหูทองคำ ร้อยละ 47.60 และแหวนทองคำ ร้อยละ 45.20 ตามลำดับ ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม พบว่า ครัวเรือนมีสร้อยคอทองคำ ร้อยละ 41.60 ซึ่งนับเป็นเครื่องประดับที่ครัวเรือนมีมากที่สุดเช่นกัน ตามด้วยแหวน ร้อยละ 39.2 และต่างหูทองคำ ร้อยละ 38.80

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการครอบครองทรัพย์สินประเภทนี้ระหว่าง 2 ชุมชนพบว่าไม่แตกต่างกัน เว้นแต่กรณีของเครื่องประดับที่พบว่าในชุมชนบ้านหนองขวนมีการครอบครองสูงกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็ม และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในทั้งสองชุมชน พบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธครอบครองทรัพย์สินในครัวเรือนมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเล็กน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หม้อหุงข้าวไฟฟ้าและเครื่องประดับ

3.3 ที่อยู่อาศัย ในการศึกษานี้ได้พิจารณาในประเด็นของกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและที่ดินที่ที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน และห้องส้วม ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละประเด็น มีดังนี้

1) **กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและที่ดินที่ตั้งที่อยู่อาศัย** พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยที่ตัวเองพักอาศัยอยู่ ในทั้งสองชุมชน มีเพียงร้อยละ 5.20 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 3.20 ในชุมชนบ้านน้ำเค็มที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในตัวที่อยู่อาศัยที่ตนเองพักอาศัยอยู่ สำหรับครัวเรือนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่พักอาศัยที่ตนเองพักอยู่นั้น ในชุมชนบ้านหนองขวน เป็นที่อยู่อาศัยที่เช่าจากผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ แต่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม กลับตรงกันข้าม คือ ครัวเรือนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยได้อาศัยในที่พักของผู้อื่นแบบให้เปล่าโดยไม่มีเช่า ซึ่งเป็นการอาศัยในบ้านของพ่อแม่หรือบรรพบุรุษที่ยังไม่ได้ยกมอบให้อย่างเป็นทางการ

ในส่วนของกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งของที่พักอาศัย พบว่า ครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ในชุมชนบ้านหนองขวน มีจำนวนร้อยละ 76.40 และในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งที่พักอาศัยมีสัดส่วนต่างกันเล็กน้อย คือร้อยละ 69.60 (ตารางที่ 17) การที่ไม่มีความแตกต่างชัดเจนระหว่างชุมชน แสดงว่าทั้งสองชุมชนยังมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ไม่ต่างกันมากนัก ขณะเดียวกัน ความแตกต่างระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกันก็ไม่เด่นชัดเช่นกัน ยกเว้นกรณีของกรรมสิทธิ์ในที่ดินอันเป็นที่ตั้งที่อยู่อาศัย ที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเล็กน้อย อาจเป็นเพราะวัฒนธรรมในส่วนของค่านิยมในการใส่ใจในเรื่องนี้ที่แตกต่างกันอยู่ โดยเฉพาะในชุมชนบ้านน้ำเค็ม

ข้อสังเกตในเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่พักอาศัยและกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งที่พักอาศัยของทั้งสองชุมชน พบว่า บางครัวเรือนมีกรรมสิทธิ์ในที่พักแต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งที่อยู่อาศัย ซึ่งอาจเป็นเพราะการที่พ่อแม่หรือบรรพบุรุษของครัวเรือนไม่ได้มีการมอบมรดกที่ดินในทางนิตินัยอย่างชัดเจนแก่หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส เป็นเพียงการอนุญาตให้มีการสร้างบ้านเรือนบนที่ดินผืนดังกล่าวเท่านั้น และจากการพูดคุยกับครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่พักอาศัยแต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินบางครัวเรือนได้รับคำตอบว่า บรรพบุรุษได้ยกหรือมอบที่ดินที่ที่พักอาศัยตั้งอยู่ โดยการบอกปากเปล่า แต่ไม่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน และในบางครัวเรือน ที่ดินที่เป็นที่ตั้งของบ้านเรือนมีอาณาเขตบริเวณกว้าง ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการแบ่งที่ดินดังกล่าวเป็นส่วน ๆ และมอบให้แก่บุตรหลานคนอื่น ๆ ในภายหลังหลังจากที่บรรพบุรุษคนดังกล่าวเสียชีวิตแล้ว จึงยังไม่มีมีการแบ่งแยกกรรมสิทธิ์ทางกฎหมายชัดเจน

2) การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน ในการศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นการแบ่งห้องเป็นสัดส่วนด้วย เนื่องจากเห็นว่าการที่ครัวเรือนได้พักอาศัยในที่พักอาศัยที่มีการแบ่งห้องชัดเจนเป็นสัดส่วนย่อมมีผลต่อความสุขและภาวะสุขอนามัยที่ดี ซึ่งในการศึกษาได้ทำการพิจารณาการแบ่งหรือแยกห้องครัว ยุ้งฉาง และคอกเลี้ยงสัตว์ว่าเป็นสัดส่วนหรือไม่อย่างไร ซึ่งพบว่า ทั้งในชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็มมีการแบ่งหรือแยกห้องครัวที่เป็นสัดส่วนโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 91.60 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 84.00 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม) ส่วนการแบ่งยุ้งฉางหรือที่เก็บขี้วัวนั้น พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนมีครัวเรือนที่มียุ้งฉางแยกเป็นสัดส่วนชัดเจนเพียงร้อยละ 16.00 เท่านั้น ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีครัวเรือนที่มีการแยกยุ้งฉางออกมาเป็นสัดส่วนชัดเจนถึงร้อยละ 49.60 ส่วนการแยกคอกเลี้ยงสัตว์ออกเป็นสัดส่วนนั้น พบร้อยละ 33.4 ของครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน และครัวเรือนที่มีการแยกคอกเลี้ยงสัตว์ออกมาชัดเจนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีร้อยละ 37.20 (ตารางที่ 18) ความแตกต่างที่พบบางประการ

ระหว่างชุมชนนี้ เป็นไปตามการเข้าถึงภาวะทันสมัยที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนใกล้เคียงกับชุมชนใกล้เคียงเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับความสามารถทางเศรษฐกิจในการลงทุนจัดการด้วย

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกัน พบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีการแบ่งห้องเป็นสัดส่วนมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในทั้งสองชุมชน ยกเว้นในกรณีของยู้งฉางหรือที่เก็บข้าว กลับพบว่า ครัวเรือนมุสลิมมีการแยกเป็นสัดส่วนมากกว่า ครัวเรือนพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนบ้านน้ำเค็ม อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตเพิ่มเติมคือ การที่ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ของทั้งสองชุมชนไม่มีการแบ่งหรือแยกคอกเลี้ยงสัตว์ออกมาชัดเจน อาจมีสาเหตุมาจากการที่ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ไม่ได้เลี้ยงสัตว์เป็นกิจกรรมหรืออาชีพหลัก เป็นเพียงการเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือนและเหลือไว้จำหน่ายเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น จึงมักจะไม่มี การสร้างคอกเลี้ยงสัตว์แยกออกมาเป็นสัดส่วนเฉพาะ นอกจากนี้ยังพบว่า ชนิดของสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยง เป็นไก่เสียส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการเลี้ยงในรูปแบบปล่อยเพราะไม่ยุ่งยากและทุนค่าใช้จ่าย ประกอบกับ เป็นการเลี้ยงเพียงไม่กี่ตัวเท่านั้น สภาพความแตกต่างเหล่านี้ อาจจะเป็นเหตุมาจากการแบ่งห้องเป็นสัดส่วนเป็นไปตามภาวะทันสมัย ในขณะที่การมียู้งฉางและคอกเลี้ยงสัตว์ขึ้นอยู่กับ การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและข้อจำกัดในด้านพื้นที่ที่จะใช้ด้วย

3) **ห้องส้วม** ทำการพิจารณาใน 2 ประเด็น คือ ชนิดของส้วมที่ใช้ และการมีหรือไม่มีส้วมเป็นของตนเอง ในประเด็นการมีหรือไม่มีส้วม พบว่า ในชุมชนหนองขวน มีครัวเรือนที่ไม่มีส้วมจำนวน 8 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.20 และครัวเรือนที่ไม่มีส้วมในชุมชน บ้านน้ำเค็ม มีจำนวน 25 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ของครัวเรือนทั้งหมด สำหรับชนิดของ ส้วมที่ครัวเรือนใช้โดยส่วนใหญ่ของทั้งสองชุมชน คือส้วมแบบส้วมหลุมคอกहां โดยคิดเป็น ร้อยละ 93.20 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 88.40 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม (ตารางที่ 19) ซึ่ง แตกต่างกันพอสมควร ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นระดับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยที่ ต่างกันบ้างระหว่างชุมชนใกล้เคียงกับชนบทที่อยู่ใกล้เคียง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธในทั้งสองชุมชนมีส้วมใช้ มากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเล็กน้อย โดยในชุมชนบ้านหนองขวน ครัวเรือนพุทธมี ส้วมใช้เกือบทุกหลังคาเรือน คือร้อยละ 98.51 ส่วนครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่มี ส้วมใช้ในสัดส่วนที่น้อยกว่า คือร้อยละ 90.48 ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีความแตกต่างระหว่าง ครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกันเล็กน้อย กล่าวคือ ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีส้วมใช้ร้อยละ 89.84 และครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ มีส้วมใช้ร้อยละ 90.48 ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็น การปรับตัวที่ต่างกันเล็กน้อยระหว่างครัวเรือนในสองกลุ่มศาสนา ซึ่งที่ผ่านมา การรณรงค์ให้มีการ สร้างส้วมเป็นเรื่องที่ทำอย่างกว้างขวางในกระบวนการพัฒนาในประเทศไทย

ตารางที่ 17 กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและที่ดินที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ของครัวเรือน

กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย												
มี	125	93.28	112	96.55	237	94.80	63	100.00	180	96.26	242	96.80
ไม่มี	9	6.72	4	3.45	13	5.2	0	0.00	8	3.74	8	3.2
รูปแบบการอาศัย												
เช่า	5	55.56	0	0.00	5	38.46	0	0.00	2	25.00	2	25.00
ไม่ต้องเช่า	4	44.44	4	100.00	8	61.54	0	0.00	6	75.00	6	75.00
กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งของที่อยู่อาศัย												
มี	104	77.61	87	75.00	191	76.40	55	87.30	120	64.17	175	70.00
ไม่มี	29	21.64	29	25.00	58	23.20	8	12.70	67	35.83	75	30.00
ไม่ทราบ	1	0.75	0	0.00	1	0.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00

ตารางที่ 18 การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน

ประเภทห้อง	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม						
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ห้องครัว													
มี	128	95.52	101	87.07	229	91.60	56	88.89	154	82.35	210	84.00	
ไม่มี	6	4.48	15	12.93	21	8.40	6	11.11	34	17.65	40	16.00	
ยุ้งฉาง													
มี	32	23.88	8	6.90	40	16.00	14	22.22	110	58.82	124	49.60	
ไม่มี	102	76.12	108	93.1	210	84.00	48	77.78	78	41.18	126	50.40	
คอกเลี้ยงสัตว์													
มี	55	41.04	31	26.72	86	34.40	33	52.38	60	32.09	93	37.20	
ไม่มี	79	58.96	85	73.28	164	65.60	29	47.62	128	67.91	157	62.80	

ตารางที่ 19 ส้วมและชนิดของส้วมที่ใช้

ชนิดของส้วม	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การมี/ไม่มีส้วม												
มี	132	98.51	110	94.83	242	96.80	57	90.48	168	89.84	225	90.00
ไม่มี	2	1.49	6	5.17	8	3.20	6	9.52	19	10.16	25	10.00
ชนิดส้วม												
ส้วมชักโครก	4	3.03	4	3.64	8	3.31	1	1.75	1	0.60	2	0.89
ส้วมหลุมคอห่าน	127	96.21	106	96.36	233	96.28	56	98.25	165	98.21	221	98.22
ส้วมหลุมแบบอื่น	1	0.76	0	0.00	1	0.41	0	0.00	1	0.60	1	0.44
ไม่ตอบ	0.00	0.00	0.00	0	0.00	0.00	0	0.00	1	0.60	1	0.44

3.4 สาธารณูปโภค ทำการพิจารณาถึงการมีไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ พื้นฐาน แหล่งน้ำดื่มหลัก และแหล่งเชื้อเพลิงหลักที่ครัวเรือนมีใช้ (ตารางที่ 20)

1) **ไฟฟ้า** พบว่า ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ มีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนมุสลิมมีครัวเรือนที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้อยู่ 2 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.07 ของครัวเรือนทั้งหมดในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในขณะที่ครัวเรือนที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ในชุมชนบ้านหนองขวนเป็นครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม อย่างละ 1 ครัวเรือน ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นถึงความทั่วถึงของการมีไฟฟ้าใช้ว่ามีความแตกต่างเล็กน้อยระหว่างชุมชนและครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกัน

2) **ประปา** กว่าครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 53.20 ของครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีประปาใช้ ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีครัวเรือนที่มีประปาใช้เพียงร้อยละ 20.80 สาเหตุที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีการใช้น้ำประปากันน้อยนั้น พบว่า จากการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนนั้น ในชุมชนบ้านน้ำเค็มไม่มีแหล่งน้ำดิบที่ดีพอเพื่อทำน้ำประปา ประกอบกับการที่อาณาบริเวณของชุมชนที่กว้างขวางและการตั้งถิ่นฐานเป็นหย่อมบ้านย่อย ๆ หลายหย่อม ทำให้ประปาหมู่บ้านที่มีอยู่ไม่สามารถครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ได้ มีเพียงครัวเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้หอกระจายน้ำในรัศมีเพียง 100 เมตรเท่านั้นที่ได้รับ ต่างกับในชุมชนบ้านหนองขวนที่มีชุมชนเมืองเก่าเป็นแหล่งผลิตน้ำดิบหลัก ทำให้กิจการประปายังสามารถดำเนินการได้ ประกอบกับอาณาเขตและการตั้งบ้านเรือนที่ใกล้และไม่ห่างกันมาก ประปาจึงสามารถเข้าถึงได้ทั่วถึงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด

3) **โทรศัพท์พื้นฐาน** ในชุมชนบ้านหนองขวนมีครัวเรือนที่มีโทรศัพท์พื้นฐานใช้ร้อยละ 11.60 ในขณะที่ครัวเรือนร้อยละ 0.40 เท่านั้นในชุมชนบ้านน้ำเค็มที่มีโทรศัพท์พื้นฐานใช้ การที่ครัวเรือนมีโทรศัพท์พื้นฐานใช้กันน้อยมากอาจเนื่องมาจากการไม่ครอบคลุมของกลุ่มสายโทรศัพท์ของผู้ให้บริการโทรศัพท์พื้นฐานในชุมชนเหล่านี้ โดยที่ชุมชนใกล้เคียงได้เปรียบว่าเล็กน้อย ในขณะที่เดียวกัน การที่โทรศัพท์เคลื่อนที่ได้เข้ามามีบทบาทในการติดต่อสื่อสารมากกว่าอันเนื่องมาจากความสะดวกในการใช้บริการและการติดต่อ เครือข่ายที่ครอบคลุมกว่า อีกทั้งราคาเครื่องและค่าโทรที่ถูกลงในปัจจุบัน ทำให้โทรศัพท์มือถือเป็นที่นิยมมากกว่าการมีโทรศัพท์พื้นฐานประจำบ้าน

ตารางที่ 20 สาธารณูปโภคที่ครัวเรือนมีใช้

ประเภทของสาธารณูปโภค	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม						
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ไฟฟ้า													
มี	133	99.25	115	99.14	248	99.20	62	100.00	185	98.93	247	98.80	
ไม่มี	1	0.75	1	0.86	2	0.8	0	0.00	3	1.07	3	1.20	
ประปา													
มี	80	59.70	53	45.69	133	53.20	2	3.17	50	26.74	52	20.80	
ไม่มี	54	40.3	63	54.31	117	46.8	60	96.83	138	73.26	198	79.2	
โทรศัพท์พื้นฐาน													
มี	16	11.94	13	11.21	29	11.60	0	0.00	1	0.53	1	0.40	
ไม่มี	118	88.06	103	88.79	221	88.4	62	100	187	99.47	249	99.6	

4) แหล่งน้ำดื่มหลัก แหล่งน้ำดื่มหลักที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวานใช้มี 3 แหล่งที่สำคัญ คือ ประปา ร้อยละ 40.30 น้ำบ่อ ร้อยละ 32.09 และน้ำขุด ร้อยละ 27.61 โดยที่น้ำขุดเป็นแหล่งน้ำดื่มหลักที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนมุสลิม ในขณะที่ในครัวเรือนพุทธมีน้ำประปาเป็นแหล่งน้ำดื่มหลักที่สำคัญมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ในชุมชนบ้านน้ำเค็มกลับพบว่า โดยส่วนใหญ่มีน้ำบ่อเป็นแหล่งน้ำดื่มหลัก ร้อยละ 81.20 รองลงมาเป็นน้ำประปา ร้อยละ 15.60 มีเพียงร้อยละ 1.20 เท่านั้นที่มีน้ำขุดเป็นแหล่งน้ำดื่มหลัก เมื่อพิจารณาระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม พบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธใช้น้ำบ่อเป็นแหล่งน้ำดื่มหลักเกือบทั้งสิ้น (ร้อยละ 90.32) ส่วนครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามที่ใช้น้ำบ่อเป็นแหล่งน้ำดื่มหลักมีร้อยละ 78.19 และเป็นที่น่าสังเกตว่า น้ำประปาเป็นแหล่งน้ำดื่มหลักเฉพาะในครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ซึ่งเป็นเพราะว่าในกลุ่มบ้านที่ครัวเรือนชาวพุทธตั้งอยู่ไม่ได้มีระบบประปาแต่อย่างใด (ตารางที่ 21)

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า ในชุมชนบ้านหนองขวาน ประปาถือเป็นแหล่งน้ำดื่มหลักของครัวเรือน ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม น้ำบ่อเป็นแหล่งน้ำดื่มหลักของครัวเรือน เนื่องมาจากสาเหตุดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ชุมชนบ้านหนองขวานมีระบบการประปาที่ครอบคลุมพื้นที่และมีประสิทธิภาพมากกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ครัวเรือนในชุมชนจึงมีการใช้น้ำประปากันมาก ผิดกับในครัวเรือนบ้านน้ำเค็มที่ไม่มีระบบน้ำประปาที่ดีพอ จึงจำเป็นต้องขุดบ่อน้ำขึ้นมา ไม่ว่าจะบ่อน้ำตื้นหรือบ่อบาดาล เพื่อใช้ในการบริโภคและอุปโภค

5) แหล่งเชื้อเพลิงหลัก แหล่งเชื้อเพลิงหลักที่ครัวเรือนใช้ในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในชุมชนบ้านหนองขวานและชุมชนบ้านน้ำเค็มคือ นิยมใช้แก๊สถึงเป็นแหล่งเชื้อเพลิงหลัก ร้อยละ 84.80 และ 77.60 ตามลำดับ แหล่งเชื้อเพลิงหลักรองลงมาคือ ถ่าน ร้อยละ 7.60 และไม้ฟืนร้อยละ 4.40 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังมีผู้ใช้ไม้ฟืน ร้อยละ 11.60 และถ่าน ร้อยละ 4.80 เป็นแหล่งเชื้อเพลิงหลักอันดับรองลงมาตามลำดับ (ตารางที่ 21) การเข้าถึงแหล่งเชื้อเพลิงที่สะดวกคือแก๊ส ซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญของความแตกต่างเหล่านี้

ตารางที่ 21 แหล่งน้ำดื่มหลักและแหล่งเชื้อเพลิงหลักที่ครัวเรือนใช้

แหล่งน้ำดื่ม และแหล่งเชื้อเพลิง	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
แหล่งน้ำดื่มหลัก												
ประปา	54	40.30	30	25.86	84	33.60	0	0.00	39	20.74	39	15.60
บ่อ (บ่อดิน, บ่อน้ำตื้น, บ่อบาดาล)	43	32.09	41	35.34	84	33.60	56	90.32	147	78.19	203	81.20
น้ำขุด	37	27.61	44	37.93	81	32.40	1	1.61	2	1.07	3	1.20
อื่น ๆ (เช่น น้ำฝน)	0	0.00	1	0.86	1	0.40	5	8.07	0	0.00	5	2.00
แหล่งเชื้อเพลิงหลัก												
ไฟฟ้า	2	1.49	4	3.45	6	2.40	1	1.59	9	4.81	10	4.00
น้ำมัน/ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	1	0.75		0.00	1	0.40		0.00	1	0.53	1	0.40
แก๊สถัง	112	83.58	100	86.21	212	84.80	46	73.02	148	79.14	194	77.60
ไม้ฟืน	4	2.99	7	6.03	11	4.40	4	6.35	25	13.37	29	11.60
ถ่าน	15	11.19	4	3.45	19	7.60	11	17.46	1	0.53	12	4.80
ถ่านหิน	0	0.00	1	0.86	1	0.40	0	0.00	0	0.00	0	0.00
อื่น ๆ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	1.59	3	1.60	4	1.60

4. ทรัพยากรสังคม ทำการศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก คือ (1) การติดต่อสัมพันธ์ในชุมชน (2) การติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก และ (3) การติดต่อกับองค์กร/ส่วนราชการ ผลการศึกษาในแต่ละประเด็นหลัก มีดังนี้

4.1 การติดต่อสัมพันธ์ในชุมชน จากการศึกษาพบว่า ในชุมชนหนองขวน มีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นสมาชิกขององค์กรและกลุ่มต่าง ๆ เป็นส่วนน้อย คิดเป็นเพียงร้อยละ 13.81 ของจำนวนสมาชิกครัวเรือนทั้งหมด โดยในจำนวนนี้พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกองค์กรหรือกลุ่มในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 72.97 รองลงมาคือองค์กรหรือกลุ่มภายนอกชุมชนที่เป็นของรัฐ ในทำนองเดียวกัน ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีสมาชิกครัวเรือนที่เป็นสมาชิกขององค์กรและกลุ่มต่าง ๆ เพียงร้อยละ 12.48 ของสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด และร้อยละ 84.00 เป็นสมาชิกองค์กรหรือกลุ่มในหมู่บ้านเช่นกัน โดยที่สมาชิกครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธในชุมชนหนองขวนเป็นสมาชิกขององค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน เป็นสัดส่วนที่มากกว่าสมาชิกในครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกัน สมาชิกครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มที่นับถือศาสนาพุทธเป็นสมาชิกขององค์กรและกลุ่มต่าง ๆ มากกว่าสมาชิกในครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับการเป็นสมาชิกองค์กรภายนอกชุมชน พบได้มากในสมาชิกที่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าในสมาชิกที่นับถือศาสนาอิสลามในทั้งสองชุมชนเช่นกัน (ตารางที่ 22)

การที่มีความแตกต่างกันของการเข้าเป็นสมาชิกองค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละชุมชน อาจเนื่องมาจากผู้ที่นับถือศาสนาพุทธในทั้งสองชุมชนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการรวมกลุ่มมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ด้วยเพราะมีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มดีกว่า

4.2 การติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก จากการสอบถามว่ามีสมาชิกในครัวเรือนที่เดินทางออกไปค้างคืนนอกชุมชนเกินกว่าหนึ่งคืนหรือไม่ พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน มีผู้ที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนออกไปค้างคืนนอกชุมชนคิดเป็นร้อยละ 23.34 ของสมาชิกทั้งหมด จำนวนครั้งที่เดินทางออกไปนอกชุมชนโดยส่วนใหญ่ออกไปมากกว่า 3 ครั้ง ร้อยละ 53.99 รองลงมาคือ 1 ครั้ง ร้อยละ 22.05 และ 2 ครั้ง ร้อยละ 12.28 ตามลำดับ ในทำนองเดียวกัน ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีผู้ซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนเดินทางออกไปนอกชุมชน ร้อยละ 24.79 ในจำนวนนี้มีจำนวนการเดินทางมากกว่า 3 ครั้ง เสียส่วนใหญ่ คือร้อยละ 55.37 รองลงมา คือ 1 ครั้งร้อยละ 23.49 และ 2 ครั้ง ร้อยละ 11.74 ตามลำดับ และพบว่า สมาชิกครัวเรือนที่เดินทางออกนอกชุมชนเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธในสัดส่วนที่มากกว่าสมาชิกครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเล็กน้อยในทั้งสองชุมชน (ตารางที่ 23)

สถานที่ปลายทางของการเดินทางนั้น พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนเดินทางไปยังพื้นที่ชนบทในภูมิภาคเดียวกันในสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 29.82 รองลงมา ร้อยละ 24.71 เดินทางไปยังพื้นที่ชนบทในเขตจังหวัด ส่วนสถานที่ปลายทางที่สำคัญของผู้ที่เดินทางออกไปในชุมชนสำหรับสมาชิกครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม พบว่า ผู้เดินทางจะเดินทางไปยังเขตพื้นที่เมืองในเขตจังหวัดมากที่สุด คือร้อยละ 18.46 รองมาคือพื้นที่ชนบทในอำเภอเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 18.12 ส่วนผู้ที่เดินทางไปยังต่างประเทศ ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีจำนวน 30 ราย คิดเป็นร้อยละ 10.07 ซึ่งเป็นสมาชิกที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด ส่วนในชุมชนบ้านหนองขวน มีจำนวนสมาชิกที่เดินทางไปต่างประเทศเพียงร้อยละ 1.52 เท่านั้น ซึ่งการเดินทางไปต่างประเทศที่สำคัญ คือการไปประกอบพิธีฮัจย์ ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย (ตารางที่ 24) และเดินทางไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

4.3 การติดต่อกับองค์กร/ส่วนราชการ โดยในการศึกษาในครั้งนี้ ได้สอบถามถึงการดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชน รวมถึงการใช้บริการจากองค์กรของรัฐ

1) **การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ** ผลการศึกษาพบว่า ในทั้งสองชุมชนมีผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐในสัดส่วนที่น้อยมาก กล่าวคือ ในชุมชนหนองขวนมีสมาชิกในครัวเรือนของชุมชนที่ดำรงตำแหน่งทางราชการ/องค์กรของรัฐน้อยมาก เพียงร้อยละ 5.32 ในบรรดาผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ พบว่า ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการในระดับชุมชนมากที่สุด เช่น อสม. เป็นต้น รองลงมาดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการในระดับจังหวัด ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐเพียงร้อยละ 6.74 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการในระดับชุมชนเช่นกัน รองลงมา ดำรงตำแหน่งที่เป็นทางการระดับชุมชน เช่น สมาชิก อบต. ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น และยังพบว่าในทั้งสองชุมชนผู้ที่นับถือศาสนาพุทธดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธในทั้งสองชุมชนมีการศึกษาที่สูงกว่าคนที่นับถือศาสนาอิสลาม โอกาสในการเข้าไปทำงานหรือดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐจึงมีมากกว่า (ตารางที่ 25)

2) **การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน** พบว่า ในทั้งสองชุมชนมีผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชนจำนวนน้อย โดยมีผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชนเพียงร้อยละ 9.94 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 7.40 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ส่วนองค์กรเอกชนที่มีผู้ดำรงตำแหน่งในทั้งสองชุมชนพบว่า กลุ่มออมทรัพย์เป็นกลุ่มที่มีผู้ดำรงตำแหน่งมากที่สุด คือร้อยละ 25 ของผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชนทั้งหมดในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 32.58 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม รองลงมาคือกลุ่มทางศาสนาที่เป็นทางการ เช่น กรรมการมัสยิด และกรรมการ

โรงเรียนคาทอลิก เป็นต้น (ร้อยละ 19.64 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 14.61 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม) (ตารางที่ 26)

3) การใช้บริการจากองค์กรของรัฐ จากการสอบถามถึงจำนวนครั้งที่ได้ไปใช้บริการองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ เช่น สถานีอนามัย โรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ ฯลฯ ในรอบปีที่ผ่านมาของสมาชิกครัวเรือนในแต่ละชุมชน พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนมีสมาชิกครัวเรือนที่ไปใช้บริการคิดเป็นร้อยละ 70.63 จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด โดยมีจำนวนครั้งที่ไปใช้บริการเพียง 1 ครั้งมากที่สุด ร้อยละ 48.74 รองลงมา ไปใช้บริการ 2 ครั้ง ร้อยละ 31.93 ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีผู้ไปใช้บริการองค์กรของรัฐน้อยกว่า คือคิดเป็นร้อยละ 62.73 จำนวนครั้งที่ไปใช้บริการมากที่สุดคือ 1 ครั้งเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 52.39 รองลงมา ไปใช้บริการ 2 ครั้ง ร้อยละ 25.99 (ตารางที่ 27)

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ ระหว่างสมาชิกที่นับถือศาสนาพุทธกับสมาชิกที่นับถือศาสนาอิสลามมีความแตกต่างในการใช้บริการที่ชัดเจนมาก โดยที่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามไปใช้บริการมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเห็นได้ชัดในการใช้บริการจากองค์กร/กลุ่มภายในหมู่บ้าน และองค์กร/กลุ่มภายนอกชุมชนที่เป็นเอกชน ในขณะที่การให้บริการจากองค์กร/กลุ่มนอกชุมชนที่เป็นของรัฐ สัดส่วนของผู้ใช้บริการที่นับถือศาสนาพุทธมีสูงกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างเห็นได้ชัด สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากความคุ้นเคยที่แตกต่างกันระหว่างทั้งสองกลุ่ม ความใกล้ชิดไกลของหน่วยงานของรัฐ และความสะดวกในการไปใช้บริการอาจจะมีส่วนที่ทำให้เกิดความแตกต่างเหล่านี้

ตารางที่ 22 ชนิด/ประเภทขององค์กรที่สมาชิกครัวเรือนเข้าร่วมเป็นสมาชิก

ชนิด/ประเภทขององค์กร	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิก												
เป็น	143	24.20	74	13.81	217	19.25	46	19.17	104	10.81	150	12.48
ไม่เป็น	448	75.80	462	86.19	910	80.75	194	80.83	858	89.19	1052	87.52
ชนิด/ประเภทองค์กรที่เป็น												
องค์กร/กลุ่มในหมู่บ้าน	101	70.63	54	72.97	155	71.43	32	69.57	94	90.38	126	84.00
องค์กร/กลุ่มภายนอกชุมชนที่เป็นของรัฐ	32	22.38	11	14.86	43	19.82	13	28.26	6	5.77	19	12.67
องค์กร/กลุ่มภายนอกชุมชนที่เป็นของเอกชน	10	6.99	9	12.16	19	8.76	1	2.17	4	3.85	5	3.33

ตารางที่ 23 การเดินทางออกไปนอกชุมชนของสมาชิกครัวเรือน และจำนวนวันที่เดินทาง

การเดินทางออกไปนอกชุมชน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเดินทางออกนอกชุมชน												
เดินทาง	149	25.21	114	21.27	263	23.34	68	28.33	230	23.91	298	24.79
ไม่เดินทาง	442	74.79	422	78.73	864	76.66	172	71.67	732	76.09	904	75.21
จำนวนครั้งที่เดินทาง												
1 ครั้ง	40	26.85	18	15.79	58	22.05	18	26.47	52	22.61	70	23.49
2 ครั้ง	20	13.42	14	12.28	34	12.93	11	16.18	24	10.43	35	11.74
3 ครั้ง	9	6.04	20	17.54	29	11.03	3	4.41	25	10.87	28	9.40
มากกว่า 3 ครั้ง	80	53.69	62	54.39	142	53.99	36	52.94	129	56.09	165	55.37

ตารางที่ 24 สถานที่ปลายทางที่สมาชิกในครัวเรือนเดินทาง

การเดินทางออกไปนอกชุมชน	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สถานที่ปลายทาง												
พื้นที่ชนบทในอำเภอ	8	5.37	10	8.77	18	6.84	9	13.24	45	19.57	54	18.12
พื้นที่ชนบทในจังหวัด	15	10.07	9	7.89	24	9.13	11	16.18	28	12.17	39	13.09
พื้นที่ชนบทในภูมิภาค	35	23.49	34	29.82	69	26.24	4	5.88	34	14.78	38	12.75
พื้นที่เมืองในอำเภอ	0	0.00	1	0.88	1	0.38	0	0.00	6	2.61	6	2.01
พื้นที่เมืองในจังหวัด	42	28.19	23	20.18	65	24.71	20	29.41	24	10.43	44	14.77
พื้นที่เมืองในภูมิภาค	14	9.40	28	24.56	42	15.97	8	11.76	47	20.43	55	18.46
เมืองหลักของภูมิภาค	6	4.03	1	0.88	7	2.66	1	1.47	2	0.87	3	1.01
เมืองหลวง	16	10.74	5	4.39	21	7.98	8	11.76	2	0.87	10	3.36
ต่างประเทศ	3	2.01	1	0.88	4	1.52	0	0	30	13.04	30	10.07
พื้นที่ชนบทอื่น	10	6.71	1	0.88	11	4.18	5	7.35	5	2.17	10	3.36
พื้นที่เมืองอื่น	0	0.00	1	0.88	1	0.38	0	0.00	4	1.74	4	1.34
ไม่ระบุ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	2.94	3	1.30	5	1.68

ตารางที่ 25 การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ และระดับตำแหน่งที่ดำรงตำแหน่ง

การดำรงตำแหน่ง	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม						
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
การดำรงตำแหน่ง													
เป็น	38	6.43	22	4.10	60	5.32	46	19.17	35	3.64	81	6.74	
ไม่เป็น	553	93.57	514	95.90	1067	94.68	194	80.83	927	96.36	1121	93.26	
ระดับตำแหน่งที่เป็น													
ตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการในชุมชน	19	50.00	13	59.09	32	53.33	24	52.17	22	62.86	46	56.79	
ตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชน	2	5.26	4	18.18	6	10.00	9	19.57	7	20.00	16	19.75	
ตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการในชุมชนอื่น	6	15.79	1	4.55	7	11.67	1	2.17	1	2.86	2	2.47	
ตำแหน่งที่เป็นทางการในชุมชนอื่น	3	7.89	0	0.00	3	5.00	0	0.00	3	8.57	3	3.70	
ตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการในเมืองเล็ก	0	0.00	1	4.55	1	1.67	1	2.17	0	0.00	1	1.23	
ตำแหน่งที่เป็นทางการในเมืองเล็ก	0	0.00	1	4.55	1	1.67	0	0.00	0	0.00	0	0.00	
ตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการในตำบล	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	
ตำแหน่งที่เป็นทางการในตำบล	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	2.17	0	0.00	1	1.23	
ตำแหน่งที่เป็นทางการในอำเภอ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	3	6.52	1	2.86	4	4.94	
ตำแหน่งที่เป็นทางการในจังหวัด	7	18.42	1	4.55	8	13.33	2	4.35	0	0.00	2	2.47	
ตำแหน่งที่เป็นทางการในภูมิภาค	0	0.00	1	4.55	1	1.67	5	10.87	1	2.86	6	7.41	

ตารางที่ 26 การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน และประเภทหน่วยที่ดำรงตำแหน่งของสมาชิกในครัวเรือน

การดำรงตำแหน่ง	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน												
เป็น	57	9.64	55	10.26	112	9.94	35	14.58	54	5.61	89	7.40
ไม่เป็น	534	90.36	481	89.74	1015	90.06	205	85.42	908	94.39	1113	92.60
ประเภทของหน่วยงานที่เป็น												
อาสาสมัครสาธารณสุข	3	5.26	0	0.00	3	2.68	0	0.00	5	9.26	5	5.62
กรรมการโรงเรียนตาดีกา	0	0.00	1	1.82	1	0.89	0	0.00	1	1.85	1	1.12
สมาคมฌาปนกิจ	7	12.28	6	10.91	13	11.61	2	5.71	2	3.70	4	4.49
องค์กรชุมชน	2	3.51	5	9.09	7	6.25	1	2.86	4	7.41	5	5.62
กลุ่มเกษตรกร	1	1.75	5	9.09	6	5.36	4	11.43	7	12.96	11	12.36
กลุ่มกีฬา	6	10.53	5	9.09	11	9.82	0	0.00	0	0.00	0	0.00
กลุ่มศาสนา (ทางการ)	0	0.00	22	40.00	22	19.64	0	0.00	13	24.07	13	14.61
กลุ่มทางศาสนาที่หมุนเวียน	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	7	12.96	7	7.87
กลุ่มออมทรัพย์	23	40.35	5	9.09	28	25.00	21	60.00	8	14.81	29	32.58
กลุ่มสตรี	8	14.04	2	3.64	10	8.93	2	5.71	4	7.41	6	6.74
กลุ่มสหกรณ์บริการ	2	3.51	1	1.82	3	2.68	4	11.43	0	0.00	4	4.49

ตารางที่ 27 การติดต่อ/ใช้บริการจากหน่วยงานของรัฐของสมาชิกครัวเรือน

การติดต่อ/ใช้บริการ	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม						
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
การติดต่อ/ใช้บริการ													
ใช้	367	62.10	429	80.04	796	70.63	77	32.08	677	70.37	754	62.73	
ไม่ใช่	224	37.90	107	19.96	331	29.37	163	67.92	285	29.63	448	37.27	
จำนวนครั้งที่ใช้บริการ													
1 ครั้ง	187	50.95	201	46.85	388	48.74	35	45.45	360	53.18	395	52.39	
2 ครั้ง	96	26.16	137	31.93	233	29.27	23	29.87	173	25.55	196	25.99	
3 ครั้ง	55	14.99	69	16.08	124	15.58	9	11.69	103	15.21	112	14.85	
4 ครั้ง	19	5.18	18	4.20	37	4.65	9	11.69	30	4.43	39	5.17	
5 ครั้ง	10	2.72	4	0.93	14	1.76	1	1.30	11	1.62	12	1.59	

5. **ทรัพยากรวัฒนธรรม** ทำการศึกษาในประเด็น (1) ศาสนา (2) ชาติพันธุ์ และ (3) ชื่อตำแหน่ง ซึ่งผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

5.1 **ศาสนา** พบว่าในชุมชนบ้านหนองขวนมีครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 53.60 และมีจำนวนครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 46.40 ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธคิดเป็นร้อยละ 25.20 ส่วนครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีร้อยละ 74.80 และเมื่อพิจารณาสมาชิกครัวเรือน พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนมีสมาชิกที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 52.44 ศาสนาอิสลาม ร้อยละ 47.56 ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม ส่วนมากที่นับถือศาสนาพุทธเพียงร้อยละ 19.97 แต่นับถือศาสนาอิสลามถึงร้อยละ 80.03 ซึ่งสัดส่วนนี้สอดคล้องกับลักษณะประชากรโดยรวมของชุมชนนี้ (ตารางที่ 28)

ตารางที่ 28 ศาสนาของกลุ่มตัวอย่าง

ศาสนา	ชุมชนบ้านหนองขวน		ชุมชนบ้านน้ำเค็ม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ครัวเรือน				
พุทธ	134	53.60	68	25.20
มุสลิม	116	46.40	187	74.80
สมาชิกในครัวเรือน				
พุทธ	591	52.44	240	19.97
มุสลิม	536	47.56	962	80.03

5.2 **ชาติพันธุ์ (Ethnicity)** จากการสอบถามถึงชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือนของทั้งสองชุมชนตามที่เขาระบุ พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน หัวหน้าครัวเรือนระบุชาติพันธุ์แตกต่างกันบ้าง คือ ไทยมุสลิมมากที่สุด ร้อยละ 44.40 ตามด้วยไทยพุทธ ร้อยละ 32.80 และไทยใต้ ร้อยละ 22.80 ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.20 มีชาติพันธุ์เป็นไทยมุสลิมหรือแขก ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นไทยพุทธ เพียงร้อยละ 14.80 เท่านั้นที่เป็นไทยพุทธ และมีเพียงร้อยละ 11.60 ที่ระบุว่าคนไทยใต้ สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ การระบุชาติพันธุ์ที่มีลักษณะพิเศษกว่าคนทั่วไปในชุมชนบ้านหนองขวน มีหัวหน้าครัวเรือนมุสลิมที่ระบุว่าตนเองเป็นคนใต้ ร้อยละ 4.31 ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีหัวหน้าครัวเรือนมุสลิมที่มีชาติพันธุ์เป็นไทยใต้ ร้อยละ 2.13 และไทยจีน ร้อยละ 0.40 (ตารางที่ 29) ทั้งนี้ อาจจะมาจาก

การสืบสายทางชาติพันธุ์ท้องถิ่น (Locality Ethnicity) แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วในพื้นที่นี้ชาติพันธุ์ที่อิงศาสนา (Religious Ethnicity) เป็นลักษณะที่เด่นชัดและเป็นที่รับรู้กันมากที่สุดก็ตาม

5.3 ชื่อตำแหน่ง การมีชื่อตำแหน่งซึ่งคนในชุมชนเรียกนั้น ย่อมแสดงว่าผู้นั้นได้รับการนับถือและยกย่องจากคนในชุมชน ซึ่งอาจเกิดมาจากความรู้ความสามารถด้านใดด้านหนึ่งของผู้นั้นด้วย ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนในทั้งสองชุมชนเป็นผู้ที่มีชื่อตำแหน่งนำหน้าชื่อเรียกนั้นค่อนข้างน้อย คือร้อยละ 21.64 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 16.80 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม โดยชื่อตำแหน่งโดยส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 68.97 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 85.71 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม เป็นชื่อตำแหน่งทางศาสนา เช่น ฮัจยี (ผู้ที่ผ่านการประกอบพิธีฮัจย์) บาบอ (ผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลาม) หลวง, ทิด (ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนในศาสนาพุทธ) เป็นต้น ในขณะที่ผู้ที่มีชื่อตำแหน่งทางราชการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู อาจารย์ ฯลฯ ในทั้งสองชุมชนมีจำนวนใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 10.00 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 9.52 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ส่วนชื่อตำแหน่งชำนาญการเฉพาะ เช่น นายช่าง ในชุมชนบ้านหนองขวนมีร้อยละ 13.33 และในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีร้อยละ 9.52 โดยจำนวนหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธในทั้งสองชุมชนมีชื่อตำแหน่งทางราชการและชื่อตำแหน่งชำนาญการเฉพาะมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่ตำแหน่งทางศาสนาพบในกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามสูงกว่ากลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งอาจจะแสดงถึงวัฒนธรรมในการให้ความสำคัญกับศาสนาที่แตกต่างกันระหว่างสองกลุ่มนี้ ในขณะที่ชื่อตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับราชการและความชำนาญน่าจะเกี่ยวข้องกับพื้นฐานความรู้ที่ได้รับการอบรมมาของคนแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 30)

ตารางที่ 29 ชาติพันธุ์ของหัวหน้าครัวเรือน

ชาติพันธุ์	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไทยพุทธ	82	61.19	0	0.00	82	32.80	37	59.68	0	0.00	37	14.80
ไทยใต้	52	38.81	5	4.31	57	22.80	25	40.32	4	2.13	29	11.60
ไทยจีน	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.53	1	0.40
ไทยมุสลิม (แขก)	0	0.00	111	95.69	111	44.40	0	0.00	178	94.68	178	71.20
ไทยมลายู	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	5	2.66	5	2.00

ตารางที่ 30 การมีชื่อตำแหน่งของหัวหน้าครัวเรือน

ชื่อตำแหน่ง	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม						
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
การมีชื่อตำแหน่ง													
ไม่มี	105	78.36	85	73.28	190	76.00	48	77.42	160	85.11	208	83.20	
มี	29	21.64	31	26.72	60	24.00	14	22.58	28	14.89	42	16.80	
ชื่อตำแหน่ง													
ชื่อตำแหน่งทางศาสนา	20	68.97	26	83.87	46	76.67	11	78.57	25	89.29	36	85.71	
ชื่อตำแหน่งทางราชการ	3	10.34	3	9.68	6	10.00	2	14.29	2	7.14	4	9.52	
ชื่อตำแหน่งชำนาญการเฉพาะ	6	20.69	2	6.45	8	13.33	1	7.14	1	3.57	2	4.76	

สรุป เมื่อพิจารณาสถานภาพทางทรัพยากรของทั้งสองชุมชนในภาพรวมเปรียบเทียบระหว่างสองชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในระยะทางที่ห่างกับเมืองใหญ่ต่างกัน พอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

ทรัพยากรมนุษย์ ระดับการศึกษาและความสามารถในการอ่านออกเขียนได้มีความแตกต่างกันเล็กน้อย โดยส่วนใหญ่ของหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็มจบการศึกษาในภาคบังคับ แต่จะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนกับครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มในเรื่องของกิจกรรมหรืออาชีพหลัก โดยหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม มีหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบกิจกรรมหรืออาชีพหลักนอกภาคเกษตรกรรมน้อยมาก ในขณะที่ชุมชนบ้านหนองขวนนั้น หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบกิจกรรมในภาคเกษตรกรรมกับหัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบกิจกรรมนอกภาคเกษตรกรรมมีความแตกต่างกันเล็กน้อย โดยที่หัวหน้าครัวเรือนที่ประกอบกิจกรรมนอกภาคเกษตรกรรมมีมากกว่าที่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ซึ่งข้อค้นพบนี้อาจเนื่องมาจากการที่ชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนชนบทที่อยู่ใกล้เมือง คือ อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของภูมิภาค ทำให้โอกาสในการทำกิจกรรมหรืออาชีพหลักของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์และการค้ามีมากกว่า อีกทั้งการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่รุกคืบเข้ามาในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ห้างร้าน ทำให้พื้นที่ในชุมชนถูกปรับเปลี่ยนจากพื้นที่เพื่อเกษตรกรรมไปเป็นพื้นที่เพื่ออุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง อันหมายถึงทางเล็กลงและช่องทางในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมลดลงไปด้วย คนในชุมชนจึงจำเป็นต้องปรับตัว ย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคเกษตรกรรมกันมากขึ้น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่จบการศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีส่วนผู้ที่จบการศึกษาที่สูงกว่าภาคบังคับสูงกว่าในหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ทั้งนี้ อาจเป็นเหตุผลที่สัมพันธ์กันกับกิจกรรมหรืออาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน โดยที่ในชุมชนบ้านหนองขวนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งต้องอาศัยความรู้และคุณวุฒิทางการศึกษาที่สูงกว่าการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม หัวหน้าครัวเรือนชุมชนบ้านหนองขวนบางส่วนที่มีโอกาสนี้จึงยกระดับตัวเองเพื่อทำงานที่ดีกว่า

ทรัพยากรธรรมชาติ การครอบครองและเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติของครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีส่วนที่สูงกว่าในชุมชนบ้านหนองขวน ไม่ว่าจะเป็นที่ดินทางการเกษตรกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ในการเกษตร น้ำเพื่อการเกษตร และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นชุมชนชนบทที่อยู่ไกลเมือง การใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นการใช้ที่ดิน

เพื่อเกษตรกรรมเกือบทั้งหมด และยังมีอาณาเขตที่ติดต่อกับเขตป่าสงวนแห่งชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์สูง แต่ชาวบ้านยังคงสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ตามธรรมเนียม ในทางตรงกันข้ามกับชุมชนบ้านหนองขวนที่มีข้อจำกัดเรื่องการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมากขึ้น และมีทรัพยากรธรรมชาติน้อยกว่าชุมชนบ้านน้ำเค็มเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร อันเนื่องมาจากการขยายตัวของความเป็นเมืองและความเป็นอุตสาหกรรม ที่มาเบียดใช้ทรัพยากรเหล่านี้จากภาคเกษตรกรรมและวิถีดั้งเดิมมากขึ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ทรัพยากรวัตถุ อันประกอบด้วย ทรัพยากรดินและเครื่องมือทางการผลิต ทรัพยากรสินในครัวเรือน ที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค แหล่งน้ำดื่มหลัก และแหล่งเชื้อเพลิงหลัก มีความแตกต่างกันเล็กน้อยในการครอบครองระหว่างครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนกับครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ความแตกต่างที่น่าสนใจคือ ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีการครอบครองทรัพยากรวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการประกอบกิจกรรมในภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน แต่เมื่อพิจารณาถึงทรัพยากรสินในครัวเรือน ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องประดับ กลับพบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีสัดส่วนการครอบครองที่ต่ำกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน ความแตกต่างที่เกิดขึ้นนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ ชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นสังคมชนบทไกลเมือง การดำเนินชีวิตยังเกี่ยวข้องกับการผลิตในภาคเกษตรกรรมเป็นสำคัญ จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในภาคเกษตรกรรมมากกว่าชุมชนบ้านหนองขวน ที่เป็นชุมชนชนบทไกลเมืองซึ่งมีความเจริญและความเพียบพร้อมด้วยเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้เกิดแรงกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีการครอบครองทรัพยากรสินในครัวเรือนเพื่ออำนวยความสะดวกมากกว่าชุมชนชนบทที่อยู่ห่างไกลเมือง ในด้านที่อยู่อาศัย มีความแตกต่างของกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ ระหว่างครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนกับครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มเล็กน้อย โดยครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในสัดส่วนที่สูงกว่า แต่กลับมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน ในขณะที่การแบ่งห้องเป็นสัดส่วนพบว่า ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีห้องครัวและส้วมใช้ในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีถังฉางและคอกเลี้ยงสัตว์มากกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ทั้งสองชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนที่มีการสร้างบ้านเรือนขึ้นมาใหม่เป็นจำนวนมาก ต่างจากชุมชนบ้านน้ำเค็มที่โดยส่วนใหญ่เป็นบ้านเก่า ไม่นิยมที่จะแบ่งห้องเป็นสัดส่วนชัดเจน และจากการที่คนชุมชนบ้านน้ำเค็มมีอาชีพในกลุ่มเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการทำนา จึงจำเป็นต้องมีถังฉางในการเก็บผลผลิตและ

คอกเลี้ยงสัตว์รองรับสัตว์เลี้ยงที่ยังนิยมเลี้ยงกันอยู่พอสมควร ส่วนด้านสาธารณูปโภคนั้น พบว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีสาธารณูปโภค อันได้แก่ ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์พื้นฐานในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มเช่นกัน โดยจะเห็นความแตกต่างได้ชัดในการมีระบบประปา และโทรศัพท์พื้นฐาน ในขณะเดียวกัน แหล่งน้ำดื่มหลัก พบว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มอาศัยน้ำบ่อเป็นแหล่งน้ำดื่มเป็นหลัก ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนเน้นการใช้น้ำประปา น้ำบ่อ และน้ำขวดในการอุปโภคบริโภคเป็นหลัก ความแตกต่างเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับภาวะทันสมัยที่อยู่ในระดับที่ต่างกันระหว่างสองชุมชน

ทรัพยากรสังคม อันได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์ในชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก และการติดต่อกับองค์กร/ส่วนราชการ พบว่ามีความแตกต่างกันเล็กน้อยระหว่างสองชุมชน โดยหัวหน้าครัวเรือนในทั้งสองชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในชุมชนตนเองน้อยมาก ไม่ว่าจะเป็นการเป็นสมาชิกองค์กรและกลุ่มต่าง ๆ การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเนื่องจากองค์กรและกลุ่มต่าง ๆ ในทั้งสองชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทที่โดดเด่น ไม่ได้สร้างประโยชน์หรือแรงจูงใจในการเข้ากลุ่มของคนในชุมชนมากนัก อีกทั้งกลุ่มที่อยู่มีเป็นจำนวนน้อยและไม่มีความหลากหลายในกิจกรรมกลุ่ม ทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่เดินทางออกนอกชุมชนในทั้งสองชุมชนมีสัดส่วนที่น้อยมากเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่า โดยส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนนิยมที่จะทำงานในชุมชนของตนเองเป็นหลัก ถึงแม้รายได้จะต่ำกว่าการออกไปทำงานนอกชุมชนก็ตาม ด้วยเพราะการรู้สึกผูกพันต่อชุมชนตนเอง และรู้สึกภูมิใจมากกว่าหากได้ทำงานในถิ่นของตนเอง รวมถึงมีความเป็นห่วงคนในครอบครัวหากต้องไปทำงานต่างถิ่น

ทรัพยากรวัฒนธรรม คือ ศาสนา ชาติพันธุ์ และชื่อตำแหน่ง พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ผิดกับในชุมชนบ้านน้ำเค็มที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่ครัวเรือนในชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม ในทำนองเดียวกัน ชาติพันธุ์ของครัวเรือนซึ่งอิงศาสนาเป็นสำคัญ ความแตกต่างในศาสนาและชาติพันธุ์สอดคล้องกับลักษณะของประชากรของชุมชนแต่ละชุมชน พบว่า ไทยมุสลิมคือชาติพันธุ์ที่มีมากที่สุดในทั้งสองชุมชน รองลงมาคือไทยพุทธ ด้านชื่อตำแหน่งนำหน้าชื่อ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนในทั้งสองชุมชนมีชื่อตำแหน่งนำหน้าชื่อน้อยมาก และผู้ที่มีชื่อตำแหน่งนำหน้าชื่อโดยส่วนใหญ่เป็นชื่อตำแหน่งทางศาสนา เช่น ฮัจยี บาบอ ในกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และ หลวง ทิด ในกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นความผูกพันทางศาสนาของทั้งสองชุมชนว่ายังมีส่วนสำคัญในวิถีชีวิต แม้ว่าจะต่างกันบ้างระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาต่างก็ก็ตาม

การประเมินความเพียงพอด้านต่าง ๆ ของครัวเรือน

ในการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากจะทำการศึกษาด้านการมีหรือการครอบครอง และการเข้าถึง การใช้ทรัพยากรที่เป็นรูปธรรมหรือภาวะวิสัย (objective) อันนำไปสู่ความไม่เสมอภาคแล้ว ซึ่งการประเมินในด้านนี้อาจเป็นเพียงการแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนครอบครองทรัพยากรอย่างไร แต่ยังไม่อาจชี้ให้เห็นถึงโอกาสที่เกิดขึ้นจริง จึงยังทำการศึกษาเพื่อประเมินความเพียงพอด้านอัตวิสัย (subjective) โดยให้ครัวเรือนประเมินว่าครัวเรือนมีความเพียงพอหรือขาดแคลนในด้านต่าง ๆ เพียงใด อันเป็นความพยายามที่จะประเมินถึงโอกาสที่เกิดขึ้นกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านต่าง ๆ เหล่านี้ ในการประเมินนี้ได้ให้กลุ่มตัวอย่างประเมินโดยแบ่งคำตอบออกเป็น 3 ระดับ คือ ไม่เพียงพอ เพียงพอ หรือเพียงพออย่างมาก ซึ่งการประเมินความเพียงพอในครั้งนี้ ทำการศึกษา 6 ด้าน คือ ด้านการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน ด้านการรักษาพยาบาล ด้านการบริโภคอาหาร ด้านเครื่องนุ่งห่ม ด้านที่อยู่อาศัย และด้านรายได้ ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ 31)

1. ความเพียงพอด้านการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน

ในการศึกษาถึงความเพียงพอด้านการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนนั้น ได้ทำการสอบถามหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสถึงการได้รับการศึกษาของบุตรหลานว่ามีความเพียงพอหรือไม่ พบว่า โดยส่วนใหญ่ของทั้งสองชุมชนให้ความเห็นว่ายังไม่เพียงพอ โดยคิดเป็นร้อยละ 64.80 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 76.40 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในขณะที่มีผู้ที่เห็นว่าการศึกษาของบุตรหลานที่ได้รับเพียงพอแล้ว คิดเป็นร้อยละ 26.40 และร้อยละ 19.40 ในชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตามลำดับ มีเพียง 1 ครัวเรือน ร้อยละ 0.40 เท่านั้นที่เห็นว่าการศึกษาของบุตรหลานที่ได้รับมีความเพียงพออย่างมากในทั้งสองชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีความเห็นว่า บุตรหลานของตนเองได้รับการศึกษาที่เพียงพอมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในทั้งสองชุมชน ความแตกต่างนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับค่านิยมดั้งเดิมที่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษาสายสามัญน้อย แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป พื้นฐานการศึกษาที่มีน้อยกลายเป็นการเสียโอกาสในการดำรงชีพที่ดี ในเชิงเปรียบเทียบจึงเห็นว่าการศึกษาที่ได้รับไม่เพียงพอกับภาวะปัจจุบัน

2. ความเพียงพอด้านการรักษาพยาบาล

จากการสอบถามถึงระดับความเพียงพอของการได้รับการรักษาพยาบาลของครัวเรือน พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวน โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การรักษาพยาบาลในครัวเรือนมีความเพียงพอแล้ว คิดเป็นร้อยละ 68 มีเพียงร้อยละ 20.15 เท่านั้นที่เห็นว่าการรักษาพยาบาลครัวเรือนของตนเองยังไม่เพียงพอ ส่วนที่เหลือไม่ตอบคำถามหรือตอบว่าไม่มี

ความเห็น ข้อมูลจากชุมชนบ้านน้ำเค็มก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน มีเพียงร้อยละ 29.60 ที่มองว่า ครวเรือนของตนเองไม่มีความเพียงพอในการรักษาพยาบาล โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 69.20 มองว่าเพียงพอแล้ว และเมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มศาสนาของครวเรือน พบว่าครวเรือนพุทธในชุมชนบ้านหนองขวนมีความเห็นว่าครวเรือนของตนเองมีความเพียงพอในการรักษาพยาบาลมากกว่า ครวเรือนมุสลิมเล็กน้อย แต่ไม่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในชุมชนบ้านหนองขวน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าสถานบริการรักษาพยาบาลมีมากพอสมควรในพื้นที่ใกล้เคียงของทั้งสองชุมชน และการที่รัฐมีนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคซึ่งครอบคลุมคนทุกกลุ่ม ทำให้โอกาสเข้าถึงการบริการเหล่านี้ไม่แตกต่างกันชัดเจนระหว่างกลุ่มคนที่นับถือศาสนาต่างกัน

3. ความเพียงพอด้านที่อยู่อาศัยของครวเรือน

ต่อคำถามที่ว่า สภาพสถานที่อยู่อาศัยของครวเรือนในปัจจุบันมีความคับแคบ อุดอู๋ ไม่เพียงพอ หรือเพียงพอแล้ว พบว่า โดยส่วนใหญ่เห็นว่าสถานที่ที่ครวเรือนอาศัยอยู่ในปัจจุบันมีความพอดีแล้ว ไม่คับแคบ อุดอู๋ หรือกว้างขวางใหญ่โตเกินไปในทั้งสองชุมชน โดยคิดเป็นร้อยละ 64.00 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 57.20 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม โดยพบว่า ครวเรือนพุทธที่ตอบว่าเพียงพอแล้วมีสัดส่วนสูงกว่าครวเรือนมุสลิมเล็กน้อยในทั้ง 2 ชุมชน ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่ตอบว่าไม่เพียงพอที่พบสูงกว่าในครวเรือนมุสลิม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่า มีครวเรือนมุสลิมที่มีสมาชิกจำนวนมากอาศัยอยู่ด้วยกันในสัดส่วนที่สูงกว่า จึงรู้สึกคับแคบมากกว่า ซึ่งบางกรณี จากการสังเกตผู้มีฐานะยากจนพบว่ามีข้อจำกัดเรื่องนี้อยู่มาก

4. ความเพียงพอด้านการบริโภคอาหารของครวเรือน

ครวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนที่มีความเห็นว่า การบริโภคอาหารในครวเรือนของตนเองในรอบเดือนที่ผ่านมาไม่เพียงพอแล้ว พบในสัดส่วนที่สูงมาก คิดเป็นร้อยละ 93.97 สำหรับในชุมชนบ้านน้ำเค็ม แม้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 83.20 เห็นว่าครวเรือนมีความเพียงพอในการบริโภคอาหารแล้ว แต่มีค่าต่ำกว่าชุมชนบ้านหนองขวนเล็กน้อย ในขณะที่ผู้ที่ตอบว่าไม่มีความเพียงพอในชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีร้อยละ 12.00 ซึ่งสูงกว่าในชุมชนบ้านหนองขวนพอสมควรที่มีเพียงร้อยละ 2.24 สภาพเช่นนี้อาจจะสะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านอาหารในชุมชนชนบทห่างไกลของบางครวเรือนยังมีปัญหาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามขาดแคลน และอาจจะมีผู้ที่มีปัญหานี้มากกว่าในชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองที่อาจจะหาซื้ออาหารได้ง่ายในยามขาดแคลน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างครวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและครวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามไม่พบชัดเจน

5. ความเพียงพอด้านเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่ม

ต่อข้อคำถามที่ถามถึงความเพียงพอในเรื่องเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มของสมาชิกในครัวเรือน พบว่า โดยส่วนใหญ่ของครัวเรือนในทั้งสองชุมชนมีความเพียงพอ ร้อยละ 91.60 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 88.00 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีเพียงร้อยละ 1.60 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 6.00 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ที่ให้คำตอบว่าครัวเรือนของตนเองยังไม่มี ความเพียงพอในด้านเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สภาพความแตกต่างในการเข้าถึงตลาด ด้วยระยะทางที่ต่างกัน ระหว่างชุมชน อาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับระดับความเพียงพอที่ได้รับเสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มที่ต่างกัน ได้ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีฐานะยากจน ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้มักจะสูงพอสมควร ความแตกต่างระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ไม่เห็นชัดในเรื่องนี้

6. ความเพียงพอด้านรายได้

จากการสอบถามเรื่องรายได้รวมในรอบเดือนที่ผ่านมาของครัวเรือนว่ามีความเพียงพอหรือไม่ พบว่า ส่วนใหญ่ในทั้งสองชุมชนบอกว่ารายได้ในรอบเดือนที่ผ่านมา มีความเพียงพอ โดยตัวเลขในชุมชนบ้านหนองขวนสูงกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็มค่อนข้างชัดเจน ส่วนที่เหลือ ในชุมชนบ้านหนองขวนร้อยละ 30.00 ที่ระบุว่ารายได้รวมยังไม่มีเพียงพอ และอีก ร้อยละ 5.22 ที่บอกว่ามีความเพียงพออย่างมาก ส่วนชุมชนบ้านน้ำเค็ม พบว่า มีครัวเรือน ร้อยละ 6.80 ที่มองว่ารายได้รวมยังไม่มีเพียงพอ และมีเพียงร้อยละ 2.00 เท่านั้นที่ระบุว่ารายได้มีความเพียงพออย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มศาสนา พบว่า ผู้ที่ตอบว่ารายได้ไม่เพียงพอแตกต่างกัน โดยที่ในชุมชนบ้านหนองขวน สัดส่วนผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอสูงกว่าในหมู่ครัวเรือนพุทธเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนมุสลิม ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตัวเลขข้อนี้ก็กลับตรงกันข้าม สภาพความแตกต่างที่พบระหว่างชุมชนใกล้เคียงที่พบผู้มีรายได้ไม่เพียงพอในสัดส่วนที่สูงกว่าในชุมชนใกล้เคียง สะท้อนให้เห็นความสามารถในการเข้าถึงแหล่งรายได้ที่ต่างกันระหว่างสองชุมชน อาจเนื่องมาจากโอกาสในการหางานทำในชุมชนที่ห่างไกลมีน้อยกว่าในชุมชนใกล้เคียง เพราะแหล่งงานมีจำกัดกว่า ในทำนองเดียวกันกับการที่ครัวเรือนมุสลิมมีสัดส่วนของครัวเรือนที่มีรายได้ไม่เพียงพอสูงกว่าครัวเรือนพุทธ อาจจะเป็นเพราะโอกาสในการทำงานที่มีรายได้ดีมีน้อยกว่า อีกทั้งสมาชิกในครัวเรือนมักจะมียากกว่าด้วย

เมื่อประเมินความเพียงพอในด้านต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษา 2) ด้านการรักษาพยาบาล 3) ด้านที่อยู่อาศัย 4) ด้านการบริโภคอาหาร 5) ด้านเครื่องนุ่งห่ม และ 6) ด้านรายได้ ว่าครัวเรือนในแต่ละชุมชนมีความเพียงพอหรือไม่เพียงพอในการเข้าถึงหรือได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เพียงใด พบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีสัดส่วนของความไม่เพียงพอในทุก ๆ ด้านสูง

กว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน และเมื่อพิจารณาแยกตามศาสนาของครัวเรือนในทั้งสองชุมชนยังพบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีความไม่เพียงพอในทุก ๆ ด้านในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ

เมื่อตรวจสอบข้อมูลสถานภาพทางทรัพยากรระหว่างสองชุมชนนั้น เห็นได้ว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนโดยส่วนใหญ่มีการครอบครองและเข้าถึงทรัพยากรทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัตถุ ทรัพยากรสังคม และทรัพยากรวัฒนธรรม ในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม เฉกเช่นเดียวกันกับที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ มีสัดส่วนการครอบครองทรัพยากรทั้ง 5 ด้านในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มและครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในทั้งสองชุมชนมีการครอบครองและเข้าถึงทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตประจำวันในสัดส่วนที่น้อยกว่า ย่อมทำให้เกิดความไม่เพียงพอมากกว่า แม้ว่าระดับความแตกต่างนี้ไม่สูงมากนักก็ตาม

ตารางที่ 31 การประเมินความเพียงพอด้านต่าง ๆ ของครัวเรือน

ความเพียงพอ	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความเพียงพอด้านการศึกษา												
ไม่เพียงพอ	83	61.94	79	68.10	162	64.80	40	63.49	151	80.75	191	76.40
เพียงพอ	39	29.10	27	23.28	66	26.40	21	33.33	28	14.97	49	19.60
เพียงพออย่างมาก	1	0.75		0.00	1	0.40	0	0.00	1	0.53	1	0.40
ไม่มีความเห็น/ไม่ตอบ	11	8.21	10	8.62	21	8.40	2	3.17	7	3.74	9	3.60
ความเพียงพอด้านการรักษาพยาบาล												
ไม่เพียงพอ	27	20.15	33	28.45	60	24.00	19	30.16	55	29.41	74	29.60
เพียงพอ	93	69.40	77	66.38	170	68.00	43	68.25	130	69.52	173	69.20
เพียงพออย่างมาก	1	0.75	2	1.72	3	1.20	1	1.59	2	1.07	3	1.20
ไม่มีความเห็น/ไม่ตอบ	13	9.70	4	3.45	17	6.80	0	0.00	0	0.00	0	0.00
ความเพียงพอด้านที่อยู่อาศัย												
ไม่เพียงพอ	31	23.13	34	29.31	65	26.00	18	28.57	72	38.50	90	36.00
เพียงพอ	88	65.67	72	62.07	160	64.00	39	61.90	104	55.61	143	57.20
เพียงพออย่างมาก	15	11.19	10	8.62	25	10.00	6	9.52	10	5.35	16	6.40
ไม่มีความเห็น/ไม่ตอบ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.53	1	0.40

ตารางที่ 31 (ต่อ)

ความเพียงพอ	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความเพียงพอด้านการบริโภคอาหาร												
ไม่เพียงพอ	3	2.24	6	5.17	9	3.60	3	4.76	27	14.44	30	12.00
เพียงพอ	125	93.28	109	93.97	234	93.60	56	88.89	152	81.28	208	83.20
เพียงพออย่างมาก	6	4.48	1	0.86	7	2.80	4	6.35	8	4.28	12	4.80
ความเพียงพอด้านเครื่องนุ่งห่ม												
ไม่เพียงพอ	1	0.75	3	2.59	4	1.40	2	3.17	13	6.95	15	6.00
เพียงพอ	120	89.55	109	93.97	229	91.60	58	92.06	164	87.70	222	88.80
เพียงพออย่างมาก	13	9.70	4	3.45	17	6.80	3	4.76	10	5.35	13	5.20
ความเพียงพอด้านรายได้												
ไม่เพียงพอ	43	32.09	32	27.59	75	30.00	23	36.51	94	50.27	117	46.80
เพียงพอ	84	62.69	79	68.10	163	65.20	37	58.73	90	48.13	127	50.80
เพียงพออย่างมาก	7	5.22	4	3.45	11	4.40	2	3.17	3	1.60	5	2.00
ไม่มีความเห็น/ไม่ตอบ	0	0.00	1	0.86	1	0.40	1	1.59	0	0.00	1	0.40

ความสุขโดยรวมของครัวเรือน

การศึกษาครั้งนี้ ได้ให้หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสผู้ตอบแบบสอบถามประเมินความสุขของครัวเรือน โดยได้ตั้งคำถามว่า “หากพิจารณาโดยรวม ชีวิตของท่าน ณ ปัจจุบันนี้ ท่านมองว่าชีวิตของท่าน.....” ซึ่งผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้ 3 ระดับ คือ มีความสุขมาก มีความสุขพอสมควร และไม่ค่อยมีความสุข” ผลการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ในทั้งสองชุมชนระบุว่ามีความสุขพอสมควร ร้อยละ 88.79 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 78.80 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในขณะที่หัวหน้าครัวเรือนที่ระบุว่ามีความสุขมากมีสัดส่วนน้อยมากคือร้อยละ 5.20 เท่ากันทั้งสองชุมชน ส่วนที่เหลือตอบว่าไม่ค่อยมีความสุข มีร้อยละ 6.40 ในชุมชนบ้านหนองขวน และร้อยละ 16.00 ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม เมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกัน ในชุมชนบ้านหนองขวน หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธที่ระบุว่าไม่ค่อยมีความสุขมีมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในชุมชนบ้านน้ำเค็มกลับตอบว่าไม่ค่อยมีความสุขมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธเล็กน้อย (ตารางที่ 32)

ความแตกต่างที่พบระหว่างครัวเรือนในบ้านหนองขวน ซึ่งสัดส่วนผู้ที่มีความสุขพอสมควรมากกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็ม อาจเนื่องมาจากการที่ชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนชนบทที่อยู่ใกล้เมือง มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีการคมนาคมและสาธารณูปโภคทันสมัย และคิดว่าชุมชนบ้านน้ำเค็ม อีกทั้งยังมีโอกาสในการทำงานที่หลากหลายกว่า จึงทำให้ครัวเรือนมีความสุขมากกว่า ประกอบกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ขยายพื้นที่ความไม่สงบมายังเขตอำเภอจะนะและอำเภอใกล้เคียงอยู่บ่อยครั้ง ทำให้ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มส่วนหนึ่งตระหนกและวิตกต่อเหตุการณ์ดังกล่าวด้วย ส่งผลให้ความสุขของครัวเรือนลดลงหรือไม่มีความสุข

ตารางที่ 32 ความสุขโดยรวมของครัวเรือน

ความสุขโดยรวม	ชุมชนบ้านหนองขวน						ชุมชนบ้านน้ำเค็ม					
	ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม		ครัวเรือนพุทธ		ครัวเรือนมุสลิม		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มีความสุขอย่างมาก	6	4.48	7	6.03	13	5.20	4	6.35	9	4.81	13	5.20
มีความสุขพอสมควร	116	86.57	103	88.79	219	87.60	49	77.78	148	79.14	197	78.80
ไม่ค่อยมีความสุข	11	8.21	5	4.31	16	6.40	10	15.87	30	16.04	40	16.00

ความไม่เสมอภาคในสถานภาพทางทรัพยากร

ทำการศึกษาเพื่อประเมินว่า คริวเรือนในแต่ละชุมชนมีความสามารถในการครอบครองและการเข้าถึงเพื่อใช้ประโยชน์ในตัวทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านั้น แตกต่างกันมากน้อยเพียงไร ซึ่งหากมีความแตกต่างในการครอบครองหรือเข้าถึง ย่อมแสดงว่ามีความไม่เสมอภาคเกิดขึ้น ในการศึกษาในครั้งนี้จะอธิบายถึงความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นระหว่าง 2 ชุมชน และความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน โดยมองความแตกต่างทางด้านศาสนาเป็นเกณฑ์ ซึ่งผลการศึกษา มีดังนี้

1. เปรียบเทียบสถานภาพทางทรัพยากร ระหว่างชุมชนบ้านหนองขวนกับชุมชนบ้านน้ำเค็ม

เมื่อเปรียบเทียบสถานภาพทางทรัพยากรที่มีอยู่ ว่ามีความแตกต่างหรือความไม่เสมอภาคในการครอบครองและการเข้าถึงระหว่างคริวเรือนของทั้งสองชุมชนหรือไม่ ผลการศึกษา มีดังนี้

1.1 ทรัพยากรมนุษย์ ทำการวิเคราะห์ 3 ตัวแปร คือ (1) อาชีพ (2) การศึกษา และ (3) ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของหัวหน้าคริวเรือน (ตารางที่ 34) พบว่า อาชีพและการศึกษามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะที่ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่ามีความไม่เสมอภาคด้านอาชีพและการศึกษาระหว่างชุมชน (ตารางที่ 33)

เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดข้อมูลอาชีพ พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนมีอาชีพที่หลากหลายกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็ม โดยที่หัวหน้าคริวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีผู้ประกอบการอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะแรงงานจ้างในภาคอุตสาหกรรมและบริการ อาชีพการค้า และพาณิชย์ มากกว่าหัวหน้าคริวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ส่วนด้านการศึกษา จำนวนผู้ที่จบการศึกษาในระดับที่สูงกว่าระดับประถมศึกษาในชุมชนบ้านหนองขวนมีจำนวนมากกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็ม เช่น ผู้ที่จบระดับมัธยมศึกษา มีร้อยละ 27.60 ในชุมชนบ้านหนองขวน ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีเพียงร้อยละ 10.80 เท่านั้น สำหรับผู้ที่จบปริญญาตรี มีร้อยละ 2.00 ในชุมชนบ้านหนองขวน ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีเพียงร้อยละ 0.40 เท่านั้น อาจกล่าวได้ว่า ประเด็นของทรัพยากรมนุษย์ดูจากอาชีพและการศึกษา คริวเรือนในชุมชนหนองขวนมีสถานภาพที่ดีกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็ม

สาเหตุที่มีความไม่เสมอภาคในด้านอาชีพนั้น อาจเนื่องมาจากการที่ชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนชนบทที่อยู่ใกล้เมืองใหญ่ คือ อำเภอหาดใหญ่ และมีพื้นที่ติดกับถนนสาย

หลักสายเอเชียซึ่งเต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรม บริษัท ห้างร้าน ทำเลที่ตั้งเหมาะแก่การประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ทั้งที่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและการค้าและพาณิชย์ ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพเหล่านี้มากกว่า ส่วนสาเหตุของความแตกต่างด้านการศึกษา นั้น น่าจะมาจากการที่โอกาสทางการศึกษาที่ดีกว่าของชุมชนบ้านหนองขวน เพราะอยู่ใกล้เมืองใหญ่ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงมีโรงเรียนในระดับสูงกว่าระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้เลือกมากกว่าชุมชนบ้านน้ำเค็มมาตั้งแต่อดีต อีกทั้งอาจได้รับแรงกดดันในด้านอาชีพ ทำให้ต้องมีการศึกษาที่สูงเพื่อให้ได้เข้าถึงอาชีพที่มีรายได้และความมั่นคงมากขึ้นหากมีการศึกษาที่สูง ตรงกันข้ามกับในชุมชนบ้านน้ำเค็มที่อาชีพในภาคเกษตรกรรมยังรองรับแรงงานในชุมชนได้สูง ประกอบกับไม่มีตัวอย่างให้เห็นของคนที่จบการศึกษาสูง ๆ แล้วมีงานทำที่ดีมากพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม เพราะคนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมซึ่งไม่จำเป็นต้องเรียนสูงมากนัก

ตารางที่ 33 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรมนุษย์ระหว่างทั้งสองชุมชน

ทรัพยากรมนุษย์	ค่า χ^2	ค่า Sig.
อาชีพ	37.819	0.000
การศึกษา	32.970	0.000
ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้	4.329	0.115

1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ ได้ทำการเปรียบเทียบ 4 ตัวแปร คือ (1) ขนาดพื้นที่ที่ดินที่ใช้ในการเกษตร (2) กรรมสิทธิ์ในที่ดินทางการเกษตร (3) สัดส่วนที่ดินทางการเกษตรที่มีการชลประทาน และ (4) การเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ พบว่า ขนาดพื้นที่ที่ดินที่ใช้ในการเกษตรและสัดส่วนที่ดินที่มีการชลประทานมีความแตกต่างกันระหว่างชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ส่วนการเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะที่กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ในการเกษตรไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (ตารางที่ 34)

ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีที่ดินที่ใช้ทางการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนมากกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากที่ดินทางการเกษตรในชุมชนบ้านหนองขวนส่วนหนึ่งได้ถูกปรับเปลี่ยนถ่ายเทไปยังนอกภาคเกษตร ไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่

อาศัย และธุรกิจต่าง ๆ ทำให้ที่ดินที่ใช้ทางการเกษตรลดลง สำหรับสัดส่วนที่ดินที่มีการชลประทานพบว่า ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีมากกว่าในชุมชนบ้านหนองขวน ซึ่งสอดคล้องกับการมีที่ดินทางการเกษตร ทั้งนี้ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีพื้นที่บางส่วนที่อยู่ในเขตชลประทาน แต่การใช้ประโยชน์จริง ๆ มีไม่มากนัก ในขณะที่การเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะนั้นครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีการใช้มากกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ในชุมชนบ้านน้ำเค็มและละแวกใกล้เคียงยังคงความอุดมสมบูรณ์ของป่ามากกว่า อีกทั้งวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านน้ำเค็มยังคงความเป็นดั้งเดิม ที่ชาวบ้านยังคงใช้ประโยชน์ในการเก็บเกี่ยวสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการยังชีพบางประการ ไม่ว่าจะเป็นผักป่าเห็ด ไม้ ฯลฯ เลยส่งผลให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะที่ครัวเรือนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์มีมากกว่า

ตารางที่ 34 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรธรรมชาติระหว่างทั้งสองชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติ	ค่า χ^2	ค่า t	ค่า Sig.
ขนาดพื้นที่ที่ดินที่ใช้ในการเกษตร		-2.206	0.028
กรรมสิทธิ์ในที่ดินทางการเกษตร	0.884		0.643
สัดส่วนที่ดินทางการเกษตรที่มีการชลประทาน	6.502		0.011
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ		-8.744	0.000

1.3 ทรัพยากรวัตถุ ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างในการครอบครองการเข้าถึงการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรวัตถุ โดยเปรียบเทียบทรัพยากรวัตถุ 7 ประเภท คือ (1) ทรัพย์สิน/เครื่องมือการผลิต ซึ่งแบ่งเป็น เครื่องมือและอุปกรณ์ เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิตและอุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ (2) ทรัพย์สินในครัวเรือน ซึ่งได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัวและเครื่องประดับ (3) ที่อยู่อาศัย โดยพิจารณาในด้านกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและกรรมสิทธิ์ในที่ดินอันเป็นที่ตั้งที่อยู่อาศัย (4) การแบ่งห้องเป็นส่วนคือ ห้องครัว ระเบียงคอกเลี้ยงสัตว์ และห้องส้วม (5) สาธารณูปโภค คือ ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์พื้นฐาน (6) แหล่งน้ำดื่มหลัก และ (7) แหล่งเชื้อเพลิงหลัก พบว่า (1) ประเภททรัพย์สิน/เครื่องมือการผลิตบางกลุ่มได้แก่ เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิตและอุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ส่วนเครื่องมือและอุปกรณ์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (2) ทรัพย์สินในครัวเรือนทุกประเภทมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ (3) การแบ่งห้องเป็นส่วน ได้แก่ ห้องครัว ระเบียง และห้องส้วม มีความแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะที่คอกเลี้ยงสัตว์ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (4) สาธารณูปโภคบางกลุ่ม ได้แก่ ประปา และ โทรศัพท์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะที่การมีไฟฟ้าใช้ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (5) แหล่งน้ำดื่มหลัก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ และ (6) แหล่งเชื้อเพลิงหลัก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในขณะที่ (7) ที่อยู่อาศัย ทั้งกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและกรรมสิทธิ์ในที่ดินอันเป็นที่ตั้งที่อยู่อาศัย ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 35)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมของการครอบครองทรัพยากรวัตถุประสงค์ระหว่าง 2 ชุมชน จะเห็นว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีการครอบครองทรัพยากรวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการประกอบกิจกรรมในภาคเกษตรกรรม ได้แก่ เครื่องจักรกลการผลิตและอุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ โดยเฉลี่ยที่ต่ำกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม แต่เมื่อพิจารณาถึงทรัพย์สินในครัวเรือน ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว และเครื่องประดับ กลับพบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีการครอบครองเฉลี่ยที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ความแตกต่างที่เกิดขึ้นอาจเนื่องมาจากคั้งที่กล่าวมาแล้ว คือ ชุมชนบ้านน้ำเค็มเป็นสังคมชนบทไกลเมือง การดำเนินชีวิตล้วนแต่เกี่ยวข้องกับการผลิตในภาคเกษตรกรรมเสียส่วนใหญ่ จึงจำเป็นที่จะต้องมือหรือทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในภาคเกษตรกรรมมากกว่าชุมชนบ้านหนองขวนที่เป็นชุมชนชนบทใกล้เมืองซึ่งมีความเจริญทางวัตถุและวิถีชีวิตที่ทันสมัยกว่า จึงเกิดแรงกระตุ้นให้ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีการครอบครองทรัพย์สินในครัวเรือนเพื่ออำนวยความสะดวกมากกว่าชุมชนชนบท สภาพความทันสมัยของชุมชนบ้านหนองขวนที่มีมากกว่านี้ ทำให้การแบ่งห้องเป็นสัดส่วนในที่อยู่อาศัยของครัวเรือน คือ มีห้องครัวและส้วมใช้ในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีขุ้งจางและคอกเลี้ยงสัตว์ในสัดส่วนสูงกว่า ซึ่งเชื่อมโยงกับวิธีการดำรงชีพที่อิงการเกษตรมากกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวน นอกจากนี้ จากการสำรวจพื้นที่ทั้งสองชุมชนยังพบว่า ชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนที่มีการสร้างบ้านเรือนขึ้นมาใหม่เป็นจำนวนมาก ต่างจากชุมชนบ้านน้ำเค็มที่โดยส่วนใหญ่เป็นบ้านเก่าซึ่งไม่นิยมแบ่งห้องเป็นสัดส่วนชัดเจน สำหรับทรัพยากรที่เกี่ยวกับสาธารณูปโภคนั้น โดยภาพรวมแล้ว ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีสาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า ประปา และ โทรศัพท์พื้นฐาน ในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มเช่นกัน โดยจะเห็นความแตกต่างได้ชัดในการมีประปาและโทรศัพท์พื้นฐาน สาเหตุที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีการใช้น้ำประปាក้นน้อยนั้น จากการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน พบว่า ในชุมชนบ้านน้ำเค็มไม่มีแหล่งน้ำดิบที่ดีพอเพื่อทำน้ำประปา ประกอบกับการมีอาณาบริเวณของชุมชนที่กว้างขวาง และการตั้งถิ่นฐาน

กระจายกันเป็นหย่อมบ้านหลาย ๆ หย่อม ทำให้ประปาหมู่บ้านที่มีอยู่ไม่สามารถครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ได้ มีเพียงครัวเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้หอคอยจ่ายน้ำในรัศมีเพียงไม่เกิน 100 เมตรเท่านั้นที่ได้รับ ต่างกับในชุมชนบ้านหนองขวนที่มีชุมชนเมืองเก่าเป็นแหล่งผลิตน้ำดิบหลัก ทำให้กิจการประปายังสามารถดำเนินการได้ ประกอบกับอาณาเขตและการตั้งบ้านเรือนที่ใกล้และไม่ห่างกันมาก ประปาจึงสามารถเข้าถึงได้ทั่วถึงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม แต่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด ในขณะเดียวกัน ชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนชนบทที่อยู่ใกล้เมือง ทำให้มีข้อได้เปรียบในเรื่องของสาธารณูปโภค โดยเฉพาะโทรศัพท์พื้นฐานที่มีการเดินคู่สายครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชน ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มมีคู่สายสำหรับโทรศัพท์พื้นฐานน้อย ครอบคลุมพื้นที่ในชุมชนเพียงร้อยละ 20 เท่านั้น สำหรับในด้านแหล่งน้ำดื่มหลัก พบว่า ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น บ่อน้ำตื้น และบ่อน้ำบาดาลเป็นหลัก ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนเน้นการใช้น้ำประปาและน้ำขวด ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการมีประปาใช้ของทั้งสองชุมชน ส่วนแหล่งเชื้อเพลิงหลัก พบว่า ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านหนองขวนใช้แก๊สถึงเป็นแหล่งเชื้อเพลิงหลักในอัตราส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม แต่มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ ครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มใช้ไม้ฟืนเป็นแหล่งเชื้อเพลิงหลักในสัดส่วนที่สูงกว่าชุมชนบ้านหนองขวน ซึ่งอาจเกิดจากความคุ้นเคยในการใช้ไม้ฟืนมาตั้งแต่อดีต รวมถึงการที่ทรัพยากรป่าไม้อยู่พอสมควร จึงสามารถหาไม้ที่จะเอามาทำฟืนได้ง่ายกว่าในชุมชนบ้านหนองขวน

ตารางที่ 35 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรวัสดุระหว่างทั้งสองชุมชน

ทรัพยากรวัสดุ	ค่า χ^2	ค่า t	ค่า Sig.
ทรัพยากรเครื่องมือทางการผลิต			
เครื่องมือและอุปกรณ์		1.023	0.307
เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิต		-3.447	0.001
อุปกรณ์การผลิตอื่นๆ		-4.946	0.000
ทรัพยากรในครัวเรือน			
เครื่องใช้ไฟฟ้า		8.061	0.000
สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว		2.895	0.004
เครื่องประดับ		-8.744	0.000

ตารางที่ 35 (ต่อ)

ทรัพยากรวัดดู	ค่า χ^2	ค่า t	ค่า Sig.
ที่อยู่อาศัย			
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	1.243		0.265
กรรมสิทธิ์ในที่ดินอันเป็นที่ตั้งที่อยู่อาศัย	4.210		0.122
การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน			
ห้องครัว	6.740		0.009
ยุงฉาง	79.259		0.000
คอกเลี้ยงสัตว์	8.150		0.086
ห้องส้วม	10.453		0.005
สาธารณูปโภค			
ไฟฟ้า	0.202		0.653
ประปา	56.293		0.000
โทรศัพท์พื้นฐาน	27.801		0.000
แหล่งน้ำดื่มหลัก	140.900		0.000
แหล่งเชื้อเพลิงหลัก	16.479		0.011

1.4 ทรัพยากรสังคม ตัวแปรที่พิจารณาเปรียบเทียบคือ (1) การเป็นสมาชิกองค์กรหรือกลุ่ม (2) การเดินทางออกนอกชุมชน (3) การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ (4) การดำรงตำแหน่งในหน่วยงานของเอกชน และ (5) การใช้บริการจากองค์กรของรัฐ (ตารางที่ 36) ผลการเปรียบเทียบพบว่า ทั้ง 5 ตัวแปรของทรัพยากรสังคมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนทั้งในชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็มมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมทางสังคมในชุมชนตนเองไม่ต่างกันชัดเจน การมีกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน อีกทั้งการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ก็มีความแตกต่างกันน้อยมาก การบริการต่าง ๆ ของรัฐก็มีความแตกต่างไม่ชัดเจนเช่นกัน

ตารางที่ 36 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรสังคมระหว่างสองชุมชน

ทรัพยากรสังคม	ค่า χ^2	ค่า Sig.
การเป็นสมาชิกองค์กรและกลุ่ม	0.219	0.640
การเดินทางออกนอกชุมชน	3.601	0.463
การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ	1.702	0.192
การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน	1.138	0.566
การใช้บริการของรัฐ	0.431	0.512

1.5 ทรัพยากรวัฒนธรรม พิจารณาเปรียบเทียบใน 2 ประเด็นคือ ชาติพันธุ์ และการมีชื่อตำแหน่งของหัวหน้าครัวเรือน (ตารางที่ 37) พบว่า ชาติพันธุ์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ส่วนการมีชื่อตำแหน่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ระหว่างครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนกับครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม

ความแตกต่างดังกล่าวข้างต้นเกิดจากสัดส่วนของคนต่างชาติพันธุ์กัน โดยเฉพาะกลุ่มชาวพุทธกับชาวมุสลิมที่แตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างชุมชน ครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีชาติพันธุ์เป็นคนไทยมุสลิม ในขณะที่ครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีชาติพันธุ์เป็นคนไทยมุสลิมและคนไทยพุทธในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เป็นเพราะจำนวนประชากรในชุมชนบ้านน้ำเค็มที่มีความแตกต่างกันมากระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาพุทธกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบกับคนไทยมุสลิมเป็นคนพื้นเพที่เข้ามาจับจองพื้นที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มก่อนคนไทยพุทธที่เพิ่งอพยพย้ายเข้ามา ทำให้มีจำนวนคนไทยพุทธน้อยกว่า ในขณะที่ในชุมชนบ้านหนองขวนมีจำนวนประชากรที่ใกล้เคียงกันระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาพุทธกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนการมีชื่อตำแหน่งนั้น พบว่า หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีชื่อตำแหน่งนำหน้าชื่อในสัดส่วนที่สูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนชุมชนบ้านหนองขวน อีกทั้งความนิยมในการเรียกชื่อดังกล่าวนี้ อาจจะมีมากในชุมชนชนบทที่ยังคงมีความเป็นดั้งเดิมสูงกว่าชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปพอสมควรแล้วก็เป็นได้

ตารางที่ 37 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรวัฒนธรรมระหว่างทั้งสองชุมชน

ทรัพยากรวัฒนธรรม	ค่า χ^2	ค่า Sig.
ชาติพันธุ์	47.666	0.000
ชื่อตำแหน่ง	3.991	0.046

2. เปรียบเทียบสถานภาพทางทรัพยากร ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ กับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในแต่ละชุมชน

ได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกันในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างหรือความไม่เสมอภาคในการครอบครองและเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่หรือไม่ ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้

2.1 ทรัพยากรมนุษย์ พบว่า ทรัพยากรมนุษย์ทั้ง 3 ประเภท คือ อาชีพ การศึกษา และความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ มีความแตกต่างกันระหว่างหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอิสลามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในชุมชนบ้านหนองขวน ในขณะที่ในชุมชนบ้านน้ำเค็มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในด้านความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ส่วนอาชีพและการศึกษาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 38)

เมื่อพิจารณาข้อมูลในรายละเอียดของชุมชนบ้านหนองขวนในแต่ละประเด็น พบว่า ประเภทของอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นอาชีพอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรมมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ในด้านการศึกษาก็เช่นกัน จำนวนผู้ที่จบการศึกษาที่สูงกว่าระดับประถมศึกษา พบในหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในสัดส่วนสูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาถึงความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ กลับพบว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามที่ไม่สามารถอ่านออกและเขียนได้และที่อ่านได้อย่างเดียวกลับมีมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามบางส่วนย้ายถิ่นหรืออพยพมาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน อีกทั้งส่วนที่เหลือให้ความสนใจในการใช้ภาษาไทยเพื่อการอ่านเขียนน้อยมากตามวิถีชีวิตที่พบโดยทั่วไปของคนในกลุ่มนี้ เลยทำให้ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ในภาษาไทยมีปัญหามากกว่า ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม พบว่า หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามและหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีการประกอบอาชีพที่คล้ายคลึงกันมาก คือ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การศึกษาก็เช่นกัน หัวหน้าครัวเรือนส่วนมากจบชั้น

ประถมศึกษา ส่วนการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น แม้หัวหน้าครัวเรือนพุทธมีบ้างแต่ไม่แตกต่างกันนัก ในด้านความสามารถในการอ่านออกเขียนได้นั้น หัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ที่ต่ำกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเหตุผลนี้เป็นลักษณะเดียวกันกับในชุมชนบ้านหนองขวน

ตารางที่ 38 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรมนุษย์ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามของ 2 ชุมชน

ทรัพยากรมนุษย์	ชุมชนบ้านหนองขวน		ชุมชนบ้านน้ำเค็ม	
	ค่า χ^2	ค่า Sig.	ค่า χ^2	ค่า Sig.
อาชีพ	11.302	0.046	9.926	0.077
การศึกษา	14.549	0.042	15.226	0.055
ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้	8.338	0.015	7.035	0.030

2.2 ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ในชุมชนบ้านหนองขวนมีความแตกต่างกันระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในประเด็นกรรมสิทธิ์ในที่ดินทางการเกษตร ส่วนสัดส่วนที่ดินที่มีการชลประทานและการเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม กรรมสิทธิ์ในที่ดินทางการเกษตรและสัดส่วนที่ดินที่มีการชลประทานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ส่วนการเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด เช่นเดียวกับในชุมชนบ้านหนองขวน (ตารางที่ 39)

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดถึงความไม่เสมอภาคในทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม พบความคล้ายคลึงกันในทั้งสองชุมชนคือ ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมักจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ในการเกษตรมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งหมายถึงครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธประกอบอาชีพเกษตรกรรมในที่ดินที่เป็นของตนเองมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม การที่มีสัดส่วนของที่ดินที่ใช้ในการเกษตรที่ไม่มีกรรมสิทธิ์สูงกว่าในครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามอาจเนื่องจากระบบการถือกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายยังมีความหละหลวมในกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธก็ได้ ส่วนชุมชนบ้านน้ำเค็ม พบว่า มีสัดส่วนที่ดินที่มีชลประทานมากกว่าใน

ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเมื่อเทียบกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ข้อเสนอแนะที่ค้นพบ อาจเนื่องมาจากการที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามยังคงทำนามากกว่าครัวเรือนพุทธที่นิยมปรับเปลี่ยนที่นาไปเป็นสวนยางพารามากกว่า จึงทำให้กลุ่มหลังไม่จำเป็นต้องมีการให้น้ำ ประกอบกับมีพื้นที่ทางการเกษตรบางส่วนที่เป็นที่นาในละแวกครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามตั้ง บ้านเรือนอาศัยอยู่ มีคลองส่งน้ำสำหรับการชลประทานตัดผ่านด้วย จึงมีโอกาสใช้น้ำชลประทาน ในกลุ่มนี้มากกว่า

ตารางที่ 39 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรธรรมชาติระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับ ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามของ 2 ชุมชน

ทรัพยากร	ชุมชนบ้านหนองขวน			ชุมชนบ้านน้ำเค็ม		
	ค่า χ^2	ค่า t	ค่าSig.	ค่า χ^2	ค่า t	ค่าSig.
ขนาดพื้นที่ที่ดินที่ใช้ในการเกษตร		0.691	0.490		1.834	0.070
กรรมสิทธิ์ในที่ดินทางการเกษตร	8.781		0.012	10.393		0.006
สัดส่วนที่ดินทางการเกษตรที่มีระบบชลประทาน	3.752		0.441	13.730		0.008
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ		1.160	0.247		-0.833	0.406

2.3 ทรัพยากรวัตถุ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของทรัพยากรวัตถุทั้ง 7 ประเภท ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในชุมชนบ้านหนองขวน พบว่า (1) อุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ คือทรัพยากรประเภทเครื่องมือการผลิต มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ส่วนเครื่องมือและอุปกรณ์ และเครื่องจักรกลในการผลิตไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (2) ทรัพยากรประเภททรัพย์สินในครัวเรือน มีเพียงเครื่องใช้ไฟฟ้าเท่านั้นที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะที่เครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว รวมถึงเครื่องประดับ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (3) ทรัพยากรประเภทที่อยู่อาศัย ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเลย ไม่ว่าจะเป็นกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ (4) ยุ้งฉาง เป็นการแบ่งห้องที่เป็นสัดส่วนที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ส่วนห้องครัว คอกเลี้ยงสัตว์ และห้องส้วม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(5) สาธารณูปโภค ไฟฟ้า และโทรศัพท์พื้นฐาน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีเพียงประปาที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ส่วน (6) แหล่งน้ำดื่มหลัก และ (7) แหล่งเชื้อเพลิงหลัก ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด

ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม พบว่า (1) ทรัพย์สินและเครื่องมือการผลิต ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม คือ เครื่องมือและอุปกรณ์ ส่วนเครื่องจักรกลการผลิตและอุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (2) ทรัพย์สินในครัวเรือน พบว่าเครื่องใช้ไฟฟ้าคือทรัพย์สินในครัวเรือนเพียงตัวเดียวที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ เช่นเดียวกับในชุมชนบ้านหนองขวน (3) ที่อยู่อาศัย พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ ส่วนกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (4) การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในกรณีของชั้นวาง แต่ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกรณีของห้องครัว คอกเลี้ยงสัตว์ และห้องส้วม เช่นเดียวกันในชุมชนบ้านหนองขวน (5) สาธารณูปโภค ประปาคือสาธารณูปโภคที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะที่ไฟฟ้าและโทรศัพท์พื้นฐานไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (6) แหล่งน้ำดื่มหลัก มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ เช่นเดียวกับ (7) แหล่งเชื้อเพลิงหลัก ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ เช่นกัน (ตารางที่ 40)

ตารางที่ 40 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรวัสดุระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามของ 2 ชุมชน

ทรัพยากรวัสดุ	ชุมชนบ้านหนองขวน		ชุมชนบ้านน้ำเค็ม			
	ค่า χ^2	ค่า t	ค่าSig.	ค่า χ^2	ค่า t	ค่าSig.
ทรัพย์สินเครื่องมือทางการผลิต						
อุปกรณ์จำพวกเครื่องมือ		1.833	0.068		4.936	0.000
เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิต		-1.550	0.877		0.935	0.352
อุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ		2.003	0.046		0.219	0.827

ตารางที่ 40 (ต่อ)

ทรัพยากรวัตถุ	ชุมชนบ้านหนองขวน			ชุมชนบ้านน้ำเค็ม		
	ค่า χ^2	ค่า t	ค่าSig.	ค่า χ^2	ค่า t	ค่าSig.
ทรัพย์สินในครัวเรือน						
เครื่องใช้ไฟฟ้า		3.006	0.003		2.709	0.008
สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและ เครื่องครัว		1.820	0.070		1.629	0.105
เครื่องประดับ		1.797	0.074		-1.606	0.111
ที่อยู่อาศัย						
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	1.347		0.246	2.726		0.099
กรรมสิทธิ์ในที่ดินอันเป็นที่ตั้งที่อยู่ อาศัย	1.223		0.542	11.926		0.011
การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน						
ห้องครัว	3.786		0.052	1.361		0.243
ห้องนั่ง	15.262		0.002	25.563		0.000
คอกเลี้ยงสัตว์	6.390		0.094	6.243		0.100
ห้องส้วม	2.718		0.099	0.343		0.842
สาธารณูปโภค						
ไฟฟ้า	0.011		0.918	0.101		0.317
ประปา	4.903		0.027	15.457		0.000
โทรศัพท์พื้นฐาน	0.033		0.857	0.331		0.565
แหล่งน้ำดื่มหลัก	8.932		0.112	80.267		0.000
แหล่งเชื้อเพลิงหลัก	9.285		0.098	33.646		0.000

เมื่อพิจารณาข้อมูลในรายละเอียดของการครอบครองทรัพยากรวัตถุในชุมชนบ้านหนองขวน มีข้อสังเกตว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีการครอบครองอุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ ที่เด่น คือ มีคกรีดขางและถังน้ำยาง ในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมหรืออาชีพหลักของครัวเรือน ที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธประกอบกิจกรรมการเกษตรที่เน้นการทำสวนยางมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม สำหรับทรัพย์สิน

ในครัวเรือน ซึ่งพบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีการครอบครองทรัพย์สินในครัวเรือนในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเช่นกัน โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า อาจกล่าวได้ว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีความนิยมในการบริโภคเครื่องใช้ไฟฟ้ามากกว่า อาจจะเป็นเพราะเข้าถึงความทันสมัยได้ดีกว่า และมีกำลังซื้อสูงกว่า นอกจากนี้ ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธยังมีฐานะในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับกิจกรรมหรืออาชีพหลักของครัวเรือนเช่นเดียวกัน ปรากฏว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีการใช้น้ำประปาในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนมุสลิม อาจเป็นเพราะแหล่งน้ำดิบและหอกระจายน้ำของชุมชนบ้านหนองขวนตั้งอยู่ในกลุ่มบ้านของครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมากกว่า ประกอบกับกำลังส่งน้ำประปามีรัศมีจำกัด ทำให้ระบบประปาครอบคลุมพื้นที่ที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธตั้งอยู่มากกว่าพื้นที่ที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่

ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม จะเห็นได้ว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีการครอบครองทรัพย์สินทางการผลิตประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกันกับการครอบครองทรัพย์สินในครัวเรือนประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า ที่ครัวเรือนที่นับถือพุทธมีการครอบครองสูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเช่นกัน ในขณะที่การมีฐานะครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกลับมีสัดส่วนการครอบครองที่ต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมหรืออาชีพหลักของครัวเรือนที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีการประกอบกิจกรรมการทำนาในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ในประเด็นการมีน้ำประปาใช้ พบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธแทบไม่มีการใช้น้ำประปาเลย ซึ่งเมื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนพบว่า ด้วยอาณาบริเวณของชุมชนที่กว้างขวาง และการตั้งถิ่นฐานเป็นหย่อมบ้านหลายหย่อม ทำให้ประปาหมู่บ้านที่มีอยู่ไม่สามารถครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ได้ มีเพียงครัวเรือนที่ตั้งอยู่ใกล้หอกระจายน้ำในรัศมีเพียง 100 เมตรเท่านั้นที่ได้รับ ซึ่งหอกระจายน้ำดังกล่าวตั้งอยู่ในหย่อมบ้านของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้ครอบคลุมครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ด้านแหล่งเชื้อเพลิงหลัก ความแตกต่างที่น่าสนใจและเห็นได้ชัดคือ การใช้ไม้ฟืนและการใช้ถ่านเป็นแหล่งเชื้อเพลิงหลักของครัวเรือน โดยพบว่า จำนวนครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามมีการใช้ไม้ฟืนในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ในทางกลับกัน ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธมีสัดส่วนการใช้ถ่านมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งจากข้อมูลที่ได้จากการสอบถามคนในชุมชนถึงสาเหตุของการที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามนิยมใช้ไม้ฟืน ในขณะที่ครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธนิยมใช้ถ่าน ได้รับคำตอบว่า ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในชุมชนเป็นผู้ที่ชอบความสะดวกและรวดเร็วอย่างที่คุ้นเคยในอดีต ผิดกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธที่สนุกในการทำงานและใช้

เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จะเห็นได้จากหลายครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธใช้เวลาที่เหลือจากการกรีดยางมาเผ่าถ่านเพื่อใช้เอง ส่วนที่เหลือจึงนำไปขาย

2.4 ทรัพยากรสังคม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในชุมชนบ้านหนองขวนในประเด็นการดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐและการดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐมีความแตกต่างกันระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะที่การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชนและการใช้บริการของรัฐ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธและครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม (ตารางที่ 41)

ความแตกต่างระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามด้านทรัพยากรสังคม ในชุมชนบ้านหนองขวนนั้น มีสาเหตุเนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชนในสัดส่วนที่สูงกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ถึงแม้ว่าจำนวนประชากรในชุมชนจะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันระหว่างพุทธกับมุสลิม แต่กลับพบว่าตำแหน่งสำคัญ ๆ ในชุมชนซึ่งเป็นตำแหน่งที่ได้มาจากการเลือกตั้งเป็นส่วนใหญ่ เช่น อบต. ประธานกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งมาจากผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จำนวนไม่น้อยเป็นผู้อพยพมาจากถิ่นฐานอื่น ซึ่งอาจมีความเชื่อมโยงทางสังคมภายในชุมชนโดยรวมน้อยกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานมานานและมีความเป็นเครือญาติสูง ดังนั้นองค์กรของรัฐ และองค์กรเอกชนที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่จึงมีผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเข้ามาเป็นกรรมการมากกว่า อีกทั้งยังสังเกตเห็นว่าความกระตือรือร้นและการให้ความสำคัญเชิงสังคมในการรวมกลุ่มของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในชุมชนมีสถาบันทางสังคมในระดับชุมชนที่ชัดเจน คือ มีมัสยิดเป็นจุดศูนย์กลาง และมีโต๊ะอิหม่ามเป็นผู้นำด้านศาสนา แต่กลับไม่มีวัดและผู้นำทางศาสนาของกลุ่มศาสนาพุทธอาศัยอยู่ในชุมชน ส่วนในชุมชนบ้านน้ำเค็มนั้น กลับพบว่าครัวเรือนพุทธมีผู้ที่ดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐและองค์กรเอกชนมากกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งมีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในชุมชนนี้ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มอย่างแข็งขันน้อยกว่าครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมองได้จากการที่เคยมีกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมุสลิม แต่ไม่ประสบความสำเร็จจนล้มไปในที่สุด ในขณะที่กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนพุทธยังคงดำเนินการอยู่ในปัจจุบันด้วยความก้าวหน้า และการที่ปัจจุบัน 2 กลุ่มบ้านได้มีการแยกในทางการปกครองเป็น 2 หมู่บ้านอย่างชัดเจน ประกอบกับกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาพุทธมีประวัติการต่อสู้กับความยากลำบากมานาน อันเป็นบทเรียนที่จะต้องมีความ

กระตือรือร้นที่จะสร้างและพัฒนาทางสังคมมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า การรวมกลุ่มทางสังคมที่ประสบความสำเร็จและรัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน คือกลุ่มมอหมัทธิพ์ ซึ่งการดำเนินงานจะมีเรื่องคอกเบี้ยมาเกี่ยวข้อง ซึ่งคอกเบี้ยเป็นสิ่งต้องห้ามในทางศาสนาอิสลาม จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การรวมกลุ่มทางสังคมของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีน้อยกว่า หรือได้ผลน้อยกว่ากลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาพุทธในชุมชนบ้านน้ำเค็ม

ตารางที่ 41 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรสังคมระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามของ 2 ชุมชน

ทรัพยากรสังคม	ชุมชนบ้านหนองขวน		ชุมชนบ้านน้ำเค็ม	
	ค่า χ^2	ค่า Sig.	ค่า χ^2	ค่า Sig.
การเป็นสมาชิกองค์กรและกลุ่ม	1.086	0.297	2.734	0.98
การเดินทางออกนอกชุมชน	1.728	0.786	5.823	0.213
การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ	4.669	0.031	11.298	0.001
การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน	4.669	0.031	3.829	0.050
การใช้บริการของรัฐ	0.688	0.407	4.340	0.037

2.5) ทรัพยากรวัฒนธรรม พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาต่างกัน ในทั้งสองชุมชน ในประเด็นชาติพันธุ์ ส่วนการมีชื่อตำแหน่งของหัวหน้าครัวเรือน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทั้งสองชุมชน (ตารางที่ 42) ในประเด็นของชาติพันธุ์นี้ มีข้อมูลชัดเจนว่า แม้ว่าในกลุ่มศาสนาเดียวกัน ความผูกพันหรือการระบุชาติพันธุ์อาจจะแตกต่างกันได้ เพราะชาติพันธุ์ไม่ได้อิงเฉพาะกับศาสนาเพียงอย่างเดียว จึงมีความแตกต่างกันได้ระหว่างกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ที่ระบุว่าเป็นคนใต้ ในขณะที่บางส่วนระบุว่าเป็นไทยมุสลิม ซึ่งเป็นการระบุที่อิงฐานที่ต่างกัน ความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่นับถือศาสนาต่างกันจึงปรากฏไม่ชัดเจนนัก

ตารางที่ 42 ผลการเปรียบเทียบทรัพยากรวัฒนธรรมระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนาพุทธกับ ครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามของ 2 ชุมชน

ทรัพยากรวัฒนธรรม	ชุมชนบ้านหนองขวน		ชุมชนบ้านน้ำเค็ม	
	ค่า χ^2	ค่า Sig.	ค่า χ^2	ค่า Sig.
ชาติพันธุ์	0.963	0.000	0.962	0.000
ชื่อตำแหน่ง	0.880	0.348	1.971	0.160

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความไม่เสมอภาคในสถานภาพทาง ทรัพยากรระหว่างชุมชนบ้านหนองขวนกับชุมชนบ้านน้ำเค็ม และระหว่างครัวเรือนที่นับถือศาสนา ต่างกันในแต่ละชุมชน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 43

ตารางที่ 43 ผลการวิเคราะห์ความไม่เสมอภาคในสถานภาพทางทรัพยากร

ทรัพยากร	ระหว่าง ชุมชน	ระหว่างศาสนา		
		หนองขวน	น้ำเค็ม	
ทรัพยากรมนุษย์				
อาชีพ	χ^2	37.819**	11.302*	9.926
การศึกษา	χ^2	32.970**	14.549*	15.226
ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้	χ^2	4.329	8.338*	7.035
ทรัพยากรธรรมชาติ				
ขนาดพื้นที่ที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร	t	-2.206*	0.691	1.834
กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร	χ^2	0.884	8.781*	10.393**
สัดส่วนที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร ที่มีการชลประทาน	χ^2	6.520*	3.752	13.730**
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติ สาธารณะ	χ^2	-8.744**	1.160	-0.833

ตารางที่ 43 (ต่อ)

ทรัพยากร		ระหว่าง ชุมชน	ระหว่างศาสนา	
			หนองแขวน	น้ำเค็ม
ทรัพยากรวัตถุ				
ทรัพย์สิน/เครื่องมือทางการผลิต				
เครื่องมือและอุปกรณ์	t	1.023	1.833	4.936**
เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิต	t	-3.447**	-1.550	0.935
อุปกรณ์การผลิตอื่นๆ	t	-4.946	2.003*	0.219
ทรัพย์สินในครัวเรือน				
เครื่องใช้ไฟฟ้า	t	8.061**	3.006**	2.709**
สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านฯ	t	2.895**	1.820	1.629
เครื่องประดับ	t	-8.744	1.797	-1.606
ที่อยู่อาศัย				
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	χ^2	1.243	1.347	2.726
กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งที่อยู่อาศัย	χ^2	4.210	1.223	11.926*
การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน				
ห้องครัว	χ^2	6.740**	3.786	1.361
ผู้จาง	χ^2	79.259**	15.262**	25.563**
คอกเลี้ยงสัตว์	χ^2	8.150	6.390	6.243
ห้องส้วม	χ^2	10.453**	2.718	0.842
สาธารณูปโภค				
ไฟฟ้า	χ^2	0.202	0.001	0.101
ประปา	χ^2	56.293**	4.903*	15.457**
โทรศัพท์พื้นฐาน	χ^2	27.801**	0.033	0.331
แหล่งน้ำดื่มหลัก	χ^2	140.900**	8.932	80.267**
แหล่งเชื้อเพลิงหลัก	χ^2	16.479*	9.285	33.646*

ตารางที่ 43 (ต่อ)

ทรัพยากร		ระหว่าง ชุมชน	ระหว่างศาสนา	
			หนองแขวน	น้ำเค็ม
ทรัพยากรสังคม				
การเป็นสมาชิกองค์กรและกลุ่ม	χ^2	0.219	1.086	2.734
การเดินทางออกนอกชุมชน	χ^2	3.601	1.728	5.823
การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ	χ^2	1.702	4.669*	11.298**
การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน	χ^2	1.138	4.339*	3.829*
การใช้บริการของรัฐ	χ^2	0.431	0.668	4.340
ทรัพยากรวัฒนธรรม				
ชาติพันธุ์	χ^2	47.666**	0.963**	0.962**
การมีชื่อตำแหน่ง	χ^2	3.991*	0.880	1.971

หมายเหตุ * มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$

** มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$

ความสัมพันธ์ระหว่างความเพียงพอในด้านต่าง ๆ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน

ได้ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความเพียงพอในด้านต่าง ๆ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน โดยมีสมมติฐานที่ว่า ความสุขโดยรวมของครัวเรือนมีความเกี่ยวข้องกับความเพียงพอในด้านต่าง ๆ ของครัวเรือน นั่นก็คือ ถ้าครัวเรือนมีความเพียงพอในด้านต่าง ๆ มาก ก็น่าจะมีความสุขโดยรวมมากด้วย หรือในทางกลับกัน ที่จากการทดสอบพบว่า ในชุมชนบ้านหนองแขวนนั้น ความเพียงพอด้านการศึกษาด้านที่อยู่อาศัย ด้านรายได้ มีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมในครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ และความเพียงพอด้านเครื่องนุ่งห่ม มีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ส่วนความเพียงพอด้านอาหารและด้านการรักษาพยาบาล มีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด ในขณะที่ชุมชนบ้านน้ำเค็ม ความเพียงพอในด้านต่าง ๆ ทุกด้านมีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ความเพียงพอด้านการศึกษาด้านการรักษาสุขภาพ ด้านอาหาร และด้านเครื่องนุ่งห่ม มีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ส่วนความพึงพอใจด้านที่อยู่อาศัยและด้านรายได้ มีความสัมพันธ์กับความ
ความสุขโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$

โดยนัยนี้ แสดงให้เห็นว่าโดยรวมแล้วความพึงพอใจด้านต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการมีความสุขโดยรวมในทั้งสองชุมชน ความแตกต่างมีอยู่บ้างในกรณีของความพึงพอใจด้านอาหารและด้านการรักษาพยาบาล ที่ไม่มีความชัดเจนในชุมชนบ้านหนองขวนซึ่งเป็นชุมชนใกล้เมือง อาจจะเป็นเพราะครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนี้มีความแตกต่างน้อยมากในความพึงพอใจด้านอาหารและด้านการรักษาพยาบาล เพราะมีทางเลือกในทั้งสองด้านที่ดีพอ

ตารางที่ 44 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความสุขโดยรวมกับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ

ประเด็นทดสอบ	ชุมชนบ้านหนองขวน		ชุมชนบ้านน้ำเค็ม	
	ค่า χ^2	ค่าSig.	ค่า χ^2	ค่าSig.
1. ความพึงพอใจด้านการศึกษา	21.101	0.007	22.053	0.005
2. ความพึงพอใจด้านการรักษาพยาบาล	5.504	0.703	16.377	0.003
3. ความพึงพอใจด้านที่อยู่อาศัย	16.083	0.003	13.181	0.040
4. ความพึงพอใจด้านอาหาร	2.326	0.676	25.821	0.000
5. ความพึงพอใจด้านเครื่องนุ่งห่ม	12.852	0.012	14.249	0.007
6. ความพึงพอใจด้านรายได้	38.139	0.000	15.736	0.015

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางทรัพยากรและความสุขโดยรวมของครัวเรือน

ได้ทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางทรัพยากรกับความสุขโดยรวมของครัวเรือนของแต่ละชุมชน ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้ (ตารางที่ 45)

1 ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้แก่ อาชีพ การศึกษา และความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ ทั้งในชุมชนบ้านหนองขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็ม

2. ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวม คือ การเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ในขณะที่ในชุมชน

บ้านหนองขวน จำนวนที่ดินที่ใช้สำหรับการเกษตรกับความสุขโดยรวมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$

3. **ทรัพยากรวัตถุ** พบว่า ในชุมชนบ้านน้ำเค็ม เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว และเครื่องประดับ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน ในขณะที่กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยและคอกเลี้ยงสัตว์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ในขณะเดียวกัน ในชุมชนบ้านหนองขวน อุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว และเครื่องประดับ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$ ส่วนห้องครัวและไฟฟ้า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน

4. **ทรัพยากรสังคม** พบว่า ทรัพยากรสังคมทุกตัวแปร คือ การเป็นสมาชิกองค์กรหรือกลุ่ม การเดินทางออกนอกชุมชน การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน และการใช้บริการของรัฐ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสองชุมชน

5. **ทรัพยากรวัฒนธรรม** พบว่า ศาสนาและชาติพันธุ์ มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวมของครัวเรือนทั้งสองชุมชน ในขณะที่ค่าน้ำชื้อมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$ ในชุมชนบ้านน้ำเค็มเพียงชุมชนเดียว ในขณะที่ในชุมชนบ้านหนองขวน ค่าน้ำชื้อมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวมของครัวเรือน

ตารางที่ 45 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางทรัพยากรด้านต่าง ๆ กับความสุขโดยรวมของครัวเรือน

ทรัพยากร	ค่าสถิติ	ชุมชน	
		หนองขวน	น้ำเค็ม
ทรัพยากรมนุษย์			
อาชีพ	χ^2	16.575	8.228
การศึกษา	χ^2	5.420	22.218
ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้	χ^2	5.516	2.407

ตารางที่ 45 (ต่อ)

ทรัพยากร	ค่าสถิติ	ชุมชน	
		หนองแขวน	น้ำเค็ม
ทรัพยากรธรรมชาติ			
จำนวนที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร	r	0.153*	0.082
กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร	χ^2	5.279	3.088
สัดส่วนที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร ที่มีการชลประทาน	χ^2	5.200	9.222
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ	r	0.022	-0.132*
ทรัพยากรวัตถุ			
ทรัพย์สิน/เครื่องมือทางการผลิต			
เครื่องมือและอุปกรณ์	r	0.111	-0.012
เครื่องจักรกลที่ใช้ในการผลิต	r	0.081	0.005
อุปกรณ์การผลิตอื่นๆ	r	0.178*	0.013
ทรัพย์สินในครัวเรือน			
เครื่องใช้ไฟฟ้า	r	0.230**	0.137*
สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านฯ	r	0.200**	0.148*
เครื่องประดับ	r	0.205**	0.140*
ที่อยู่อาศัย			
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	χ^2	0.863	9.814**
กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตั้งที่อยู่อาศัย	χ^2	0.486	2.622
การแบ่งห้องเป็นสัดส่วน			
ห้องครัว	χ^2	8.777*	3.438
ยุงฉาง	χ^2	8.840	7.573
คอกเลี้ยงสัตว์	χ^2	3.218	17.050**
ห้องส้วม	χ^2	5.524	0.911

ตารางที่ 45 (ต่อ)

ทรัพยากร	ค่าสถิติ	ชุมชน	
		หนองแขวน	น้ำเค็ม
ทรัพยากรวัตถุ (ต่อ)			
สาธารณูปโภค			
ไฟฟ้า	χ^2	5.988*	0.265
ประปา	χ^2	0.279	0.468
โทรศัพท์พื้นฐาน	χ^2	0.270	2.134
แหล่งน้ำดื่มหลัก	χ^2	5.154	3.663
แหล่งเชื้อเพลิงหลัก	χ^2	8.688	12.921
ทรัพยากรสังคม			
การเป็นสมาชิกองค์กรและกลุ่ม	χ^2	3.976	3.673
การเดินทางออกนอกชุมชน	χ^2	1.397	0.035
การดำรงตำแหน่งในองค์กรของรัฐ	χ^2	5.568	2.363
การดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชน	χ^2	3.209	3.591
การใช้บริการของรัฐ	χ^2	2.878	1.657
ทรัพยากรวัฒนธรรม			
ชาติพันธุ์	χ^2	4.821	3.076
การมีชื่อตำแหน่ง	χ^2	0.424	6.262*

หมายเหตุ * มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$

** มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$

กล่าวโดยสรุป จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางทรัพยากรทั้ง 5 ด้านกับความสุขโดยรวม พบว่า ทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวม ทั้งในชุมชนบ้านหนองแขวนและชุมชนบ้านน้ำเค็ม ได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว และเครื่องประดับ ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากรวัตถุทั้งสิ้น หมายความว่า ครัวเรือนในทั้งสองชุมชนให้ความสำคัญกับทรัพยากรวัตถุคล้ายคลึงกัน โดยที่หากครัวเรือนของตนเองมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้ใช้ในครัวเรือนอย่างเพียงพอ ไม่ต้องลำบาก

มากนักในการดำเนินชีวิตประจำวัน ย่อมทำให้ครัวเรือนของตนเองสุขสบาย และเมื่อคนในครัวเรือนของตนเองมีเครื่องประดับติดตัว แสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนของตนเองมีฐานะที่ดี มีเงินเหลือเก็บจากการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นแล้ว จึงมีศักยภาพในการซื้อหาเครื่องประดับ เมื่อมีเครื่องประดับสวมใส่ย่อมจะได้รับการนับหน้าถือตาของคนในชุมชน เกิดความสุขเพิ่มขึ้นมาเล็กน้อย เมื่อมองค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ จะเห็นว่าได้ว่า ความสัมพันธ์ของทรัพยากรวัตถุทั้ง 3 ประเภทกับความสุขโดยรวมในชุมชนบ้านหนองขวนมีมากกว่าในชุมชนบ้านน้ำเค็ม นั่นหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรทางวัตถุทั้ง 3 ประเภทกับความสุขโดยรวมของครัวเรือนในชุมชนบ้านหนองขวนมีความชัดเจนกว่าคนในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่ชุมชนบ้านหนองขวนเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองหาคีใหญ่ซึ่งมีความเจริญและมีสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้าอย่างทั่วถึง จึงทำให้เกิดแรงกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ครัวเรือนมีการครอบครองเครื่องอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะเครื่องใช้ไฟฟ้า เพื่อความจำเป็นในการดำเนินชีวิต การมีสิ่งของเครื่องใช้และเครื่องประดับเหล่านี้มาก ย่อมส่งเสริมให้มีความสุขมากในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ต่างคนต่างพยายามขวนขวายเป็นเจ้าของเพื่อให้ทัดเทียมกับคนส่วนใหญ่ในชุมชนที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกเพียบพร้อม ผิดกับชุมชนบ้านน้ำเค็มซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลเมือง ความเจริญ และสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า ที่เพิ่งเข้าถึงได้ไม่นานและยังไม่ทั่วถึง ประกอบกับการที่ชุมชนบ้านน้ำเค็มยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม พึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก เช่น ยังนิยมใช้ถ่านหรือไม้ฟืนและเตาในการประกอบอาหาร ทำให้เครื่องอำนวยความสะดวกบางประเภทไม่จำเป็นมากนักในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ คนในชุมชนบางส่วนอาจจะยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น ทำให้ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก

ส่วนทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวมที่พบเฉพาะในชุมชนบ้านน้ำเค็มเท่านั้น คือทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย คอกเลี้ยงสัตว์ และชื่อตำแหน่ง ซึ่งเมื่อศึกษาข้อมูลภาพรวมของชุมชน พบว่า การเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะโค ถือเป็นอาชีพที่สำคัญในภาคเกษตรกรรมของชุมชน ครัวเรือนใดที่มีสัตว์เลี้ยงในครอบครองมาก ย่อมแสดงถึงฐานะ และเมื่อครัวเรือนใดที่มีคอกเลี้ยงสัตว์ที่เป็นสัดส่วน ย่อมจะทำให้สุขอนามัยในครัวเรือนดีเช่นกัน ไม่ต้องมาทนกับกลิ่นเหม็นของมูลสัตว์ที่เลี้ยงไว้ ส่วนการมีชื่อตำแหน่งที่คนในชุมชนเรียกนั้น ย่อมแสดงว่าตนเองได้รับเกียรติ คนในชุมชนย่อมคนให้ความยกย่องนับถือ ทำให้ตนเองเกิดความภาคภูมิใจ ในสภาพการมีชื่อตำแหน่งย่อมทำให้สถานะในความสัมพันธ์กับคนอื่นดีกว่าคนธรรมดา อีกทั้งความนิยมในการเรียกชื่อดังกล่าวนี้อาจจะมีมากในชุมชนชนบทที่ยังคงมีความเป็นดั้งเดิมสูงกว่าชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปพอสมควรแล้ว จึงช่วยเสริมให้เกิดความสุขเพิ่มขึ้นก็เป็นไปได้ ในขณะที่การมีที่อยู่อาศัยเป็นกรรมสิทธิ์ของ

ตนเองย่อมมีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมเช่นกัน หากครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ไม่ต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่หรือญาติพี่น้อง ย่อมแสดงให้เห็นถึงภูมิฐานะและความเป็นส่วนตัวของครัวเรือน ซึ่งความเป็นส่วนตัวและอิสระดังกล่าวย่อมส่งผลทำให้เกิดความสุขได้ ส่วนการเข้าถึงทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ กลับพบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวมในทางลบ แสดงให้เห็นว่า เมื่อครัวเรือนมีศักยภาพในการแสวงหา โดยการจับจ่ายมากกว่า การพึ่งพิงทรัพยากรที่เป็นสมบัติสาธารณะจะน้อยลง ย่อมหมายถึง เมื่อครัวเรือนมีฐานะที่ดีขึ้น ไม่ต้องเสียเวลากับการเดินป่าเพื่อหาของป่ามาใช้อุปโภคบริโภค ผู้ที่จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในการดำรงชีพมากอาจจะถูกมองว่าเป็นคน “ลำบาก” จึงมีแนวโน้มจะมีความสุขน้อยกว่า

สำหรับในชุมชนบ้านหนองขวน ทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวม คือ จำนวนที่ดินทางการเกษตร อุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ ห้องครัว และการมีไฟฟ้าใช้ ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจะเห็นว่า กิจกรรมหลักของครัวเรือนในชุมชน คืออาชีพในภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตหลัก เมื่อที่ดินยังมีมาก ย่อมหมายถึงผลตอบแทนที่ได้จากกิจกรรมหลักของครัวเรือนมากขึ้นตามไปด้วย จำนวนที่ดินที่มีอยู่จึงมีความสัมพันธ์กับความสุขโดยรวมโดยนัยนี้ และเมื่อโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะการกรีดยางพารา อุปกรณ์การผลิตอื่น ๆ เช่น มีดกรีดยาง ถังเก็บน้ำยาง จึงมีความสัมพันธ์กันกับความสุขไปด้วย ส่วนการแบ่งห้องเป็นสัดส่วนนั้น เมื่อครัวเรือนที่มีการแบ่งห้องครัวเป็นสัดส่วนชัดเจน ย่อมทำให้เกิดความสะดวกในการใช้ประโยชน์ อันนำไปสู่สุขอนามัยที่ดีในครัวเรือน คนในครัวเรือนไม่ต้องทนกับมลภาวะอันเกิดจากการปรุงอาหารที่กระจายทั่วบ้าน หากไม่มีห้องครัว ทั้งนี้ ครัวเรือนส่วนหนึ่งอาจจะมีเนื้อที่บ้านจำกัดและประสบปัญหาการแยกห้องครัวเป็นสัดส่วน และอาจจะมีสุขน้อยจากปัญหาดังกล่าว ส่วนการมีไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนทำให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะปัจจุบันเครื่องอำนวยความสะดวกที่มีอยู่จำเป็นต้องอาศัยไฟฟ้าแทบทั้งสิ้น และหากไม่มีไฟฟ้าใช้ การดำรงชีวิตจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ตารางที่ 46 ทรัพยากรที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสุขโดยรวมของครัวเรือน

ทรัพยากร	ค่าสถิติ	บ้านหนองขวน	บ้านน้ำเค็ม
ทรัพยากรธรรมชาติ			
จำนวนที่ดินที่ใช้ทางการเกษตร	r	0.153*	
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เป็นสมบัติสาธารณะ	r		-0.132*
ทรัพยากรวัตถุ			
อุปกรณ์การผลิตอื่นๆ	r	0.178**	
เครื่องใช้ไฟฟ้า	r	0.230**	0.137*
สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและเครื่องครัว	r	0.200**	0.148*
เครื่องประดับ	r	0.205**	0.140
กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย	χ^2		9.814**
ห้องครัว	χ^2	8.77*	
คอกเลี้ยงสัตว์	χ^2		17.050**
ไฟฟ้า	χ^2	5.988*	
ทรัพยากรวัฒนธรรม			
ชื่อตำแหน่ง	χ^2		6.262*

หมายเหตุ * มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.05$

** มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p \leq 0.01$